THE UNIVERSITY OF JORDAN
LIBRARY
ACC. NO. 71102
CLASS NO.
DATE 6 MAY 1975

THE LIBRARY UNIVERSITY OF JORDAN

صورة من الأصل

• הבחירות ומה אחריהן?

• חיילים כותבים אל „מוקד"

• משבר האנרגיה והסכסוך הישראלי־ערבי

ההצבעה בחזית

משולחן המערכת

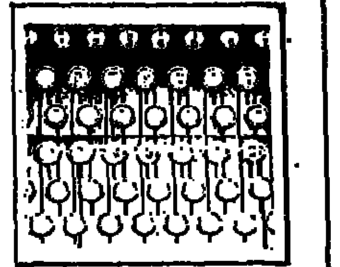

"התקווה שלאחר האכזבה", אמרה לי חברה אחת, התקווה הזאת היא אשר תכוון, כך אני מקווה, את דרכי „מוקד" לאחר הבחירות.

רשימת „מוקד" לא קמה, לדידי, רק להתמודדות חד-פעמית. היא קמה להיות מוקד לכוחות חדשים, רעננים, צעירים, למען הוות מוקד-של-כוח לשינוי העתיד לבוא. אך לפי שעה עלינו לסכם את התקופה שעברנו בחודשים האחרונים, ובכך עוסקים רוב המאמרים והרשימות בגליוננו זה.

●

את תוצאות הבחירות מנתח יהודה להב במאמרו שבעמוד 4. בנושא זה ובהשלכותיו הישירות על בעיות הסכסוך הישראלי-ערבי עוסק יאיר צבן ב„על הפרק".

בהשלכות הבחירות על חיינו הציבוריים ובתוצאות הבחירות עוסקים דן זקס והח"מ בטוריהם האישיים בעמוד „מכל-הבחינות".

●

בראיון השבוע משוחח דן כהן עם יהודה להב על המשמעות הפוליטית של הקמת „מוקד" ועל הסיכויים הטמונים בהתלכדות זאת. השיחה התקיימה לפני הבחירות, לכן יכלו השניים לשוחח רק על סיכויים פוליטיים ומשאלות לב ולא על תוצאות.

●

בדף מכתבי-חיילים שהגיעו ל„מוקד" מביעים הכותבים את אמונם, תמיכתם ותקוותם, שגוף זה אמנם יהווה כוח חדש ומתסיס בזירה הפוליטית שלנו.

●

הנושא: משבר האנרגיה והסכסוך הישראלי-ערבי מעסיק את יונתן גרינבוים, המכוון את זרקורו אל הזהב השחור.

●

גם המדור לספרות צמוד הפעם לאקטואליה. שיריו של איתמר יעוז-קסט וכן סיפורו של יוסף חגני מעוגנים בתוך חוויית מלחמת יום-הכיפורים.

בברכת התקווה שלאחר האכזבה,

שלכם,

ת.ד 2675

□ יהודים סוג ב'

ארגון הישראלים החופשיים, הפועל כבר מספר שנים לביטול מוסד הרבנות הממלכתית ולהפיכת השיפוט הרבני לעניין של בחירה חופשית, רואה בסכסוך שפרץ במימסד הרבני תופעה המחזקת את טיעונו.

חילופי־ה„מחמאות" בין הרבנים גורן, עובדיה וקרליץ היו עשויים לשעשע, אלמלא היה בהם כדי לאמלל בני־אדם, הנתונים לשיפוטם של הרבנים הללו. חמור במיוחד נסיונו של הרב גורן לפשפש באדיקותו של אדם שנתגייר ולפסול יהדותו, במטרה להקל בכך על עינייניהם של יהודים אחרים. יש כאן סכנה של הפיכת הגרים כולם ל„יהודים מסוג ב'" ולהחמרה בהסתגרותה של החברה הישראלית, שהיא בלאו הכי מופרזת ביותר.

מיכאל מנר,
הישראלים החופשיים

□ לאן נעלמו הקולות?

בסביבה שבה אני חיה, הכוללת אינטלקטואלים ופועלים מקצועיים, ידעתי שיש תמיכה גדולה ב„מוקד". בני מן הצבא סיפר שהתמיכה בין החיילים ממש סוחפת; בתי סטודנטית, וגם היא סיפרה שזו האווירה בין הסטודנטים.

כיצד מסתיים כל זה בפחות משני מנדאטים — במין 1.8 מנדטים? הרושם היה של 4 מנדאטים לפחות.

חלנה ו',
חולון

□ העתיד טמון בנוער

אינני מאוכזב מתוצאות הבחירות לגבי „מוקד" וזאת למרות שציפיתי למספר גדול יותר של קולות.

צריך לזכור, שהאחוז שקיבל „מוקד" בין החיילים הוא כפול מזה שקיבל בין האזרחים והאחוז בין השמיניסטים היה בערך פי עשרה מזה שבין האזרחים.

פירוש הדבר, שיש ל„מוקד" אחיזה ניכרת בקרב הנוער, ואם הוא לא יבזבז אחיזה זו אלא יפתח אותה, נועד לו עתיד גדול.

ג. יפתח,
תל־אביב

□ סולידאריות ממרחקים

אנא, מסור להנהגת מק"י ולחברי המפלגה את ברכות־החברים שלי. כחבר בארגון „אמריקאים בעד ישראל מתקדמת", „השומר הצעיר", סניף מפ"ם בארצות־הברית, מפלגת השמאל הסוציאליסטי הציוני ועד־ההגנה על טרפר־דומב בארצות־הברית, הנני מביע את תמיכתי המלאה, את הסולידאריות וההזדהות שלי עם העם והמדינה של ישראל, ועמכם, הנאבקים למוצא של שלום למרות המדיניות המוחות של ברית־המועצות, שוב בתוקפנות ארצות־ערב.

שלום
סטיב סטרום
לונג ביץ', ניו־יורק

קול העם — שבועון — גליון מס' 51

כתובת המערכת: רח' אילת, ליד תחנת "פז". ת.ד. 2675, טל. 58161, 58269, ת"א;
המערכת המרכזת: ברל באלטי (ראש המערכת), יעקב זילבר, יאיר צבן.
האחראי: יאיר צבן, ת"א; המו"ל: "קול־העם" בע"מ;
מחלקת המודעות: ת.ד. 2675, טל. 58161, תל־אביב. המנהלה ומחלקת המינויים של ת"א: ת.ד. 8512, טל. 58260. בחיפה: רח' הרצל 59, טל. 662478.

חיים ומוות

שלוש לפנות בוקר. קור. גשם מטפטף. בכביש עומד זוג. היא — כרסה בין שיניה. בשעה זו אין תחבורה ציבורית, בימי חירום אין אף שירות מוניות, התחנות סגורות. אין כמעט אפשרות אחרת: מושיטים יד, מבקשים טרמפ, במידה שעובר כלי־רכב...

כבר המכונית הראשונה נעצרת: כל נהג מבין, כי בשעה כזאת אין מבקשים טרמפ לשם מסע־תענוגות. הנהג הוא צעיר בעל מראה ספורטיבי. מכונית מהודרת, מהירה.

„יולדת. אנו צריכים לבית־חולים".

„שבו".

המכונית זזה במהירות. שותקים. לפתע אומר הנהג:

„אתם נוסעים לבית־חולים ואני בא מבית־חולים. הייתי אצל אחי. הוא נפצע היום בתעלה".

„הודיעו, כי ברובם נפצעו קל".

„הוא דווקא בין הפצועים קשה. קיבל רסיס בבטן".

„בן כמה הוא?"

„בן 25".

„נשוי?"

„עמד להינשא בקרוב".

„מה פירוש — עמד?"

„הרופאים אמרו לי, שאין לו סיכוי לחיות..."

דממה ממושכת. וכי מה אפשר לומר? המכונית נעצרת. „הנה, הגענו".

„תודה רבה לך".

הזוג כבר ירד מן המכונית, כאשר הוא פולט במרירות, לעצמו, לא באוזניהם: „היום ללדת ילדים? בשביל מה?"

הם הולכים — לעבר שערי חיים חדשים. הוא ממשיך בדרכו משערי המוות.

י. ל.

מעת לעת

ישראל

בחירות אישיות?

השינוי הבולט והחשוב ביותר בחזית המוניציפלית, שחל בבחירות האחרונות, הוא העברת השלטון בתל־אביב—יפו מידי ה„מערך" לידי ה„ליכוד". אין בכך משום הפתעה מרעישה: גם בבחירות הקודמות זכו שני גופים אלה לייצוג שווה (13 צירים כל אחד) והתזוזה שחלה עכשיו בתל־אביב (14 ל„ליכוד", 11 ל„מערך") משתלבת במגמה הכללית שהסתמנה בבחירות.

אין גם חידוש מרעיש בשליטת הימין בעיריית תל־אביב: עשרות שנים היתה העיר בשלטון הציונים הכלליים ויותר מאוחר בשלטון קואליציה, שמרכיביה העיקריים היו הליברלים ו„חירות". מאז שלטונם של ישראל רוקח וחיים לבנון חלפו 14 שנים בשלטון מפא"י וה„מערך" ורבים מתושבי העיר כבר הספיקו לשכוח את האופי הנחשל והריאקציוני של ניהול העיר בשלטון הימין, את הזנחת השכונות ואת המיסוי הרגרסיבי. ייתכן מאד, שעד־מהרה תינתן לתושבי תל־אביב תזכורת בעניין זה, שתעמיד אותם על כך, שלא כל שינוי רצוי — אף אם בדרך כלל רצויים שינויים.

כמובן, אין בטחון, ששלמה להט ינהל את העיר בצורה כושלת כפי שניהל אותה בזמנו חיים לבנון. בהסכם על הקמת הקואליציה העירונית בין גח"ל והליברלים העצמאיים יש בלי ספק נקודת חיוב אחת: קואליציה זו משוחררת מלחץ הסחטנות של המפלגות הדתיות. שלמה להט ועוד יותר ממנו הליברלים העצמאיים הבטיחו לא מעט בעניין הרפיית הכפייה הדתית — ודווקא תחום זה עשוי להיות המיבחן הציבורי הראשון של ההנהגה החדשה.

נצחונו של שלמה להט תואר פה ושם כסימן לשאיפת הבוחר לבחירות אישיות לשלטון המקומי וכהוכחה לצידקתה של שיטה זו. אולם, דווקא מבחינה זו עומד טיעונם של חסידי השיטה האישית על כרעי תרנגולת. על אף הליקויים הרבים הגלויים לעין בתל־אביב, אין כל ספק בכישוריו המינהליים של יהושע רבינוביץ. הוא היה הרוח החיה בהנהלת העירייה עוד בימי כהונתו של מרדכי נמיר. אם הוא נכשל הפעם לעומת מועמד „כאריזמטי" יותר, הרי יכול הדבר לשמש הוכחה לכך, כי אמת־המידה בהצבעה בבחירות אישיות היא לאו־דווקא כישוריו של המועמד למילוי תפקידו. בבחירות אישיות יכול לזכות מועמד פופולרי אך בלתי־מוכשר, לעומת מועמד מוכשר ומתאים לתפקיד, שאינו בולט בתחום טיפוחם של יחסי הציבור.

בכמה יישובים יש הבדל ניכר בין אופן ההצבעה לכנסת ובין ההצבעה לרשות המקומית. טדי קולק בירושלים זכה ביותר קולות מן ה„מערך" בכנסת (אם־כי פחות מאשר בפעם הקודמת), אלמוגי בחיפה זכה להשג מרשים, בראשון־לציון וברחובות ניצחו הרשימות של ראשי־הערים, שניתקו עצמם ממפלגתם והופיעו באורח עצמאי. ודאי שלאישיות המועמדים יש חלק בתוצאות אלו, אך ברוב המקרים הצלחה בבחירות היא פועל־יוצא של מדיניותם ולא של אישיותם — מדיניות שבעבר עמדה במיבחן וזכתה לתמיכה. יהיה נכון להסיק מתוצאות אלו, שרצוי לנתק את אבות־העיר משלטונו הכובל של המנגנון המפלגתי — אך אי־תלות במנגנון המפלגתי ובחירות אישיות כלל וכלל אינן היינו הך.

מזרח תיכון

הפלשתינאים - אמצעי בידי קדאפי

גילוי־הלב, שבו קיבלו שלטונות לוב חותם הסותם את מעשי הרצח האחרונים בנמלי־התעופה של רומא, אתונה ועוד, מעיד כי הקולונל קדאפי גמר אומר להשתמש באירגוני־טרור פלשתינאיים עד תום — עד שהכול יכירו בו כבמנהיג הראשי והבלתי־מעורער של האומה הערבית ושל האיסלאם בימינו.

תחילה קיווה קדאפי להשיג מעמד זה על־ידי איחוד עם מצרים. ב־1 בספטמבר צריך היה להיות המפקד העליון של צבא המדינה הפדראטיבית — סאדאת אמנם נועד לעמוד בראש ממשלתה, אבל בדיקטטורה צבאית קובע תמיד מי שחולש על הכוחות המזויינים.

תקווה זו נמוגה למרות כל הלחצים, לרבות „המסע על קאהיר". אך לא כן אמרותיו של קדאפי — עם פתיחת מלחמת יום־הכיפורים אך לעג לסאדאת, בוועידת „הבלתי־מזדהים" המשיך למתוח ביקורת חריפה על ראשי מדינות־ערב האחרים, ועתה הוא עושה הכול כדי לפגוע בוועידת־ג'נבה.

הסוציאליסט הערבי באסאם טיבי, העורך גלות בגרמניה המערבית, כותב על פרשה זו בכתב־העת „לינקס", בטאונם של הסוציאליסטים השמאליים ברפובליקה הפדראלית, בין השאר:

„עושרה של לוב, מצבה האסטראטגי החשוב ומאגרי הנפט העצומים שלה מעניקים לארץ־פיתוח זו מעמד חשוב במדיניות הבינלאומית. מסתבר, כי שליט ארץ זו; קצין „מוסלמי" קנאי ולאומני פאן־ערבי לוהט, משעבד נתונים אלה למטרותיו הפוליטיות. הקולונל קדאפי שם לו למטרה לא רק להחיות את האיסלאם המקורי של הנביא מוחמד, אלא גם לכונן מדינה פאן־ערבית, שתשתרע מן האוקיאנוס האטלנטי עד למפרץ הפרסי־ערבי. קדאפי חש עצמו בתפקיד של מאהדי מוסלמי־קדום ופאן־ערבי, מעין משיח. ההכנסות הניכרות מן הנפט הלובי משמשות לאו־דווקא להתגברות על נחשלותה ותת־פיתוחה הקיצוני של הארץ, אלא למימון מדיניות־החוץ ההרפתקנית של משטרו הצבאי של קדאפי".

ברם, אפילו מי שחולש על הכנסות כה גדולות מבארות הנפט עלול להיתקל בקשיים: אוכלוסיית לוב מונה רק 1.3 מיליון תושבים ובגלל מדיניות־הפנים של שליטה היא כל כך מעט מפותחת, שאין לה כמעט אנשי־מקצוע — לא בתחום האזרחי ואף לא בזה הצבאי. כמה זמן יוכל קדאפי להתנכל לסאדאת, אם הוא נזקק יום־יום ל־200,000 מצרים, העובדים אצלו בכל המקצועות, כרופאים, מהנדסים ופועלים מקצועיים ועד לקצינים ואנשי־מודיעין?!

אמנם, גם סאדאת זקוק למקומות־עבודה לובים בשביל בוגרי האוניברסיטאות שלו, שאין להם עבודה במצרים, — אבל אין להניח כי ירשה לקדאפי לתמרנו אלי קרן־זווית.

עד היכן תורחב החזית?

הטבח ברומא, אין לו „אבא" בקרב הארגונים הפלשתינאיים. דוברי הארגונים הראשיים הסירו ידם מן המעשה ואף גינו אותו, אמנם, יותר משיקולים תכסיסיים מאשר עקרוניים. לעומת זה, למעשה ההתנקשות בחייו של ג'וזף זיו, מן המנהיגים הציונים בבריטניה, נטלה על עצמה את האחריות בריש גלי „החזית העממית לשחרור פלשתין" (שיש לה יומרות מארכסיסטיות!!...).

דובר „החזית" הצהיר בביירות, כי הארגונים הציוניים והאימפריאליסטיים הם „מטרה לגיטימית" למעשי „אלימות מהפכנית". כמובן, אין הבדל עקרוני בין ההתנקשות בחייו של מנהיג ציוני בודד ובין תקיפת מטוס „אל על" על נוסעיו, בטענה שהוא רכושו של „ארגון ציוני". אין, איפוא, כל סייג וכל גבול ל„הרחבת חזית המאבק" לעבר טרור אישי בלתי־מוגבל.

אין שחר לנסיונו של דובר „החזית" להשוות את ההתנקשות בחייו של ג'וזף זיו עם הריגת מנהיגי המחבלים הפלשתינאיים במבצע־ביירות של צה"ל. המנהיגים הללו הטיפו לטרור, אירגנו מעשי טרור, אולי גם השתתפו בפועל בביצוע מעשי טרור, ומי שעוסק בטרור, עלול גם להיפגע על־ידיו. ראיית כל ציוני וכל ארגון ציוני כ„מטרה לגיטימית" של מעשי־הטרור דומה לראייתו של כל ערבי הדוגל ברעיון הלאומי הפלשתינאי כמטרה חוקית להתנקשות בחייו. פירוש הדבר הוא להעמיד אלה כנגד אלה עמים שלמים. ואמנם, זו התוצאה מחוייבת־המציאות של מצע „הארגון לשחרור פלשתין" וזו גם מטרתם של ארגוני־המחבלים, בין אם יודו בזה ובין אם ינסו לטשטשה משיקולים תכסיסיים.

זוהי משמעותה הפוליטית של ההתנקשות הנפשעת בחייו של ג'וזף זיו. כל מי שבאמת מעוניין במימוש זכויותיהם הלאומיות של הערבים הפלשתינאיים, חייב לא רק לגנות את מעשי הטרור הנפשעים, אלא גם לעשות הכול להעמדתם לדין ולהענשתם של המתנקשים וליצירת אווירה ציבורית שלילית כלפיהם. לפי שעה זכינו בקרב המחנה הערבי לכל היותר להסתייגויות תכסיסיות בחצי פה. ההתנהגות המעשית — כגון הסירוב להסגיר לאיטליה את מבצעי הטבח ברומא ומסירתם ל„בית־דין" של הארגונים הפלשתינאיים — מבטלת במידה רבה גם את ערך ההסתייגויות הקלושות הללו. אבל בלי גינוי חד־משמעי, ולא רק מן השפה ולחוץ, של הטרור ושל האידיאולוגיה המונחת ביסודו, לא ייווצר בסיס להבנה ולהסדר מוסכם.

העולם

מאבק אלים בין יורשי פראנקו

הרכב הממשלה הספרדית החדשה זיעזע את החוגים המדיניים אולי עוד יותר מעצם הפיצוץ, אשר ב־20 בדצמבר שם קץ לחיי האדמיראל קאררו בלאנקו. ראש־הממשלה החדש, קארלוס אריאס נאבארו, פיטר שניים מתומכיו המושבעים של הנסיך חואן קארלוס, המיועד להיות יורשו של פראנקו, ומינה ממשלה בהרכב שונה לגמרי — ליד 8 שרים־לשעבר 9 פנים חדשות לחלוטין.

אולי יש במלים אחרונות אלה מאי־הדיוק: מובן שגם השרים החדשים ידועים כמצדדי הפראנקיזם. אבל אך מעט ידוע על סיווגם לסיעותיו ול„חמולות" השונות המתכתשות בתוכו.

לעומת זה ידוע, כי טורקואטו פרנאנדס מיראנדה, סגן ראש־הממשלה לשעבר ומזכ"ל התנועה הפראנקיסטית, ושר־החוץ לשעבר, לופס רודו, ייצגו שני זרמים מוגדרים למדי — האחרון מוכר כאחד ממנהיגי „אופוס דאי" („מפעל אלוהים"), קבוצה החולשת על עמדות־כוח חשובות בחיי המדיניות והכלכלה ואשר בשל אירגון־הסתר שלה משולה תכופות ל„מאפיה".

הבור הגדול, שנפער מתחת למכוניתו של ראש־הממשלה לשעבר, בלע איפוא הרבה יותר מנוסעו — למעשה נפגע באופן אנוש הנסיך המיועד לרשת את פראנקו. בדמותו של שר־החוץ לשעבר נפגעה האוריינטציה ה„טכנוקראטית" של „אופוס־דאי" לקרב את ספרד אל אירופה המערבית ו„השוק המשותף" שלה, וכפי שמגדיר זאת „לה מונד" הצרפתי: ניצח „הימין הקלאסי, האוטוריטארי".

אופי פוליטי זה של יורשי בלאנקו משחרר את הציבוריות מתהייה, מי היו רוצחיו — יש לחפשם בקרב הפראנקיזם עצמו, ולא אצל אופוזיציה טרוריסטית כלשהי. המאורעות האחרונים מאשרים באופן מלא את הנחת המפלגה הקומוניסטית הספרדית, שנתפרסמה („הומאניטה", פאריס, 22.12.73) מייד אחר ההתנקשות, לאמור: „היד שהכריעה איננה ידועה עדיין; בכל אופן, זוהי ידם של מקצוענים מנוסים, הנהנים מכסות רבת־עוצמה; אין זה נראה כמעשה של אותם „חובבים", אשר באופן בלתי־אחראי תבעו לעצמם את ה„בעלות" על ההתנקשות, וכך סייעו לחפות על מבצעיה האמיתיים".

מה יקרה? קשה מדי להשיב כבר היום, האם הזרמים וה„משפחות", שהכינו את הנסיך קארלוס להיות יורשו של פראנקו, עדיין בכוחם להשיג את מטרתם. קשה אפילו לנחש, אם ינצח צירוף־כוחות יותר — או פחות ריאקציוני. ידוע, שהמפלגה הקומוניסטית הספרדית מעולם לא ראתה ב„טכנוקראטים" של „אופוס דאי" כוח עדיף מזרמים אחרים בפראנקיזם.

על השאלה „מה יהיה?" משיב, איפוא, הוועד־הפועל של המפלגה הקומוניסטית הספרדית, בהודעה הנ"ל, בהציגו את הברירה: „או שנוכח בדו־שיח, בהתחברות כל הכוחות המעוניינים במעבר מן הדיקטאטורה אל הדמוקראטיה, אגב התגברות על רוח מלחמת־האזרחים של העבר ויצירת אקלים חדש של הבנה אזרחית שתקרב את ספרד אל אירופה והעולם של היום, — או שספרד תישאר נתונה עוד זמן רב במערבולת האלימות..." ומובן, כי המפלגה הקומוניסטית הספרדית מוסיפה לקרוא ל„התפייסות לאומית אמיתית", אשר למען קירובה יש, לדבריה, לפתוח ב„דו־שיח ובהתחברות", שתהרוס את המחסומים בין אלה הרוצים לשנות את המשטר מבפנים לבין כל אלה אשר במשך עשרות בשנים נשללה מהם כל הופעה חוקית, אך הם מייצגים חלק גדול והולך מיום ליום, את הרוב המכריע של החברה".

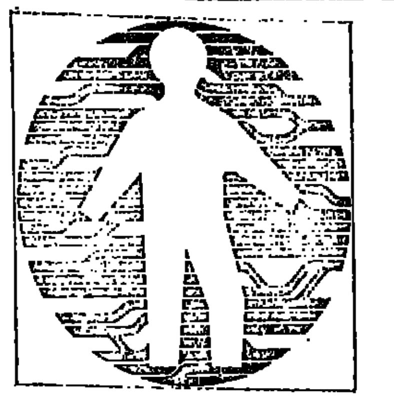

תחקיר

תוצאות „קיסינג'ריות"

מאת יהודה להב

תוצאות הבחירות לכנסת ה־8 מזכירות מיסמך קיסינג'רי: יש בו משום תזוזה, אך מהותה מעורפלת ומשמעותה ניתנת להתפרש לכאן ולכאן.

לכאורה, אפשר למצות את תוצאות הבחירות בקביעה, שחלה בהן תזוזה ימינה, או תזוזה לכיוון "ניצי": ה"מערך" נחלש בעיקרו של דבר על חשבון התחזקותו של ה"ליכוד" הימני־"ניצי". אולם הערכה זו היא פרי הסתכלות שטחית: היא מבוססת על יחסי־גומלין אריתמטיים, אולם לשם ניתוח המשמעות האמיתית של התוצאות יש להסתייע באלגברה.

משמעות אחרת לקולות ל"מערך"

אילו נערכו הבחירות לפני מלחמת־אוקטובר, היה בהחלט מוצדק לפרש את תוצאותיהן כתזוזה חד־משמעית לצד ה„ניצים". אז התכוון ה„מערך" להתייצב לפני הבוחר עם „מיסמך גלילי", עם תוכנית של התנחלות נרחבת בשטחים הכבושים ויצירת עובדות מוגמרות, השמות לאל מראש כל נסיון להשגת הסדר מוסכם לסכסוך הישראלי־ערבי. הנגדה בשיעור שישה מנדטים לטובת ה„ליכוד", ניתן היה לראות בה סימן להלך־רוח „ניצי", אשר אינו מסתפק ב„מיסמך גלילי" ושואף לתוכנית־סיפוחים חד־משמעית ומרחיקה־לכת יותר.

אולם, לאחר מלחמת־אוקטובר ביסס ה„מערך" את כל הסברתו על הבלטת הניגוד בינו ובין ה„ליכוד". ה„מערך" מבקש למצות את סיכויי השלום בוועידת־ז'נבה ואילו מדיניות „אף שעל", בה דוגל (או דגל) ה„ליכוד", תכשיל את סיכויי ועידת־ז'נבה ותוליך בהכרח לעוד מלחמה ועוד מלחמה — הסבירו דוברי ה„מערך". מי שהצביע ב־31 בדצמבר בעד ה„מערך", הצביע באופן מפורש בעד מדיניות מרצחרת אלטרנטיבית למדיניות המוצהרת ע"י ה„ליכוד". הוא לא עשה כן — כפי שיכול לעשות לפני מלחמת אוקטובר — על יסוד ההנחה, שאין הבדל מהותי בין מדיניות ה„מערך" וה„ליכוד", אך ניתן לסמוך על ראשי ה„מערך", שהם יבצעו אותה מדיניות בצורה יעילה יותר. אלה שלפני מלחמת־אוקטובר קיוו, כי דיין יבצע ביתר יעילות את מדיניותו של בגין — אחרי המלחמה מן הסתם הצביעו בעד ה„ליכוד". בזה האופן פחת אמנם משקלו היחסי של ה„מערך", אולם כל קול שניתן ל„מערך", היתה לו ב־31 בדצמבר משמעות פוליטית „יונית" יותר משהיתה לו לפני מלחמת־אוקטובר. ואם־כן, ההנחה בדבר תזוזה „ניצית" היא שטחית ואינה משקפת את התמורות הפוליטיות שהתחוללו במפלגות השונות ובציבור בכללו מאז המלחמה.

המשמעות הפוליטית מול המשמעות הפרלמנטרית

כנגד ניתוח זה ניתן לטעון, כי לא כל בוחרי ה„מערך" הצביעו אמ"ת בגלל הבלטת הניגוד בין ה„מערך" וה„ליכוד", הרי בוודאי רבים, שהצביעו בעד ה„מערך" בכוח המסורת ואחרים, הסבורים, כי הנימות ה„יוניות" יותר בהסברת ה„מערך" אינן אלא הסוואה וכי בסופו של דבר, לאחר שוך הסערה, תמשיך השלישיה גולדה מאיר — דיין — גלילי במדיניותה הקודמת. אבל הוא הדין גם לגבי ה„ליכוד": רבים הצביעו גם בעד ה„ליכוד" בכוח המסורת וגם ב„ליכוד" יש רבים, שליבם אינו שלם עם המדיניות הסיפוחיסטית הקיצונית. מה גם, שבשלב האחרון של תעמולת־הבחירות הבליע ה„ליכוד" את ההתנגדות לנסיגה כלשהי ולמרות קריאותיהם של תועמלני ה„מערך", טישטש את עמדתו בעניין „אף שעל". משמעות ההצבעה חייבת להיקבע ע"י המצעים הפוליטיים של המפלגות השונות ולא ע"י נטיות סובייקטיביות כגון נאמנות מסורתית למחנה זה או אחר. הנטיות הסובייקטיביות הללו הן בדרך כלל גורם של יציבות בהצבעה — תנודות הבוחרים, מקורן בשינויים בגישתם הפוליטית של הבוחרים, כפי שהם משתקפים במצעי הרשימות.

מובן, שאין כל ערובה לכך שהנהגת ה„מערך" תנהל אחרי הבחירות מדיניות המשתמעת מרוח השינויים שהוכנסו במצעו לפני הבחירות, בהשפעת מלחמת־אוקטובר. אין ספק, כי רבים ממנהיגי ה„מערך" כלל לא התכוונו לחולל תמורות כלשהן במדיניותם והם נתנו ידם לשינוי המצע מן השפה ולחוץ בלבד. אולם, זוהי בעיה במישור אחר — בעיית המשמעות הפרלמנטרית של תוצאות הבחירות, בעוד שעד עכשיו דיברנו על משמעותן הפוליטית.

שתי משמעויות אלו לא בהכרח עולות בקנה אחד. על־פי מצע־ה„מערך" ועל פי הסברתו, נתנו הבוחרים ל„מערך" מנדט לנהל מדיניות מנוגדת לתוכניות ה„ניציות" של ה„ליכוד" ולמצות את סיכויי השלום בוועידת־ז'נבה. וזהי המשמעות הפוליטית. אולם במישור הפרלמנטרי יכולים עתה ראשי ה„מערך" — אם ירצו — לצרף את 50 נבחרי ה„מערך" עם אנשי ה„ליכוד" ולהקים „ממשלת חירום לאומית", שתנהל מדיניות, נגדה התריעה תעמולת ה„מערך"; הם יכולים גם לחדש את הקואליציה עם המפד"ל, לקבל את התביעה שלא להסכים „לחלוקתה מחדש של ארץ־ישראל" ולנהל למעשה מדיניות התואמת את רוח ה„ליכוד". במקרים אלה, או במקרים דומים, תהיה התוצאה של הבחירות באמת תזוזה לכיוון „ניצי"; אולם זו תהיה תוצאה במישור העיליות, לא במישור של המוני הבוחרים.

בניגוד לטענתו של מנחם בגין, רוב הבוחרים לא התייצב נגד „חלוקתה מחדש של ארץ־ישראל", אלא נתן מנדט ברור למדי לניהול מדיניות מתפשרת. כאמור, אפילו ה„ליכוד" עצמו הבליע בתעמולתו את התביעה בדבר „אף שעל". רק הרב כהנא וחבר הפאשיסטים שלו מן „הליגה להגנה יהודית" יצאו בגלוי בתביעה „אף שעל" — והם לא עברו את אחוז־החסימה. יהיה זה מטעה לטעון, כי מחנה „אף שעל" מקיף רק את תומכיו של הרב כהנא — אך מכל מקום, זהו מיעוט קטן בקרב כלל הציבור.

משקלו של מחנה השמאל

אפשר לעשות פלסתר את רצון הבוחר ובוודאי ייעשו נסיונות לעשותו פלסתר. על כוונה מעין זו מעידים, בין השאר, הדיבורים המק־קארתיסטיים המתרברבים, לפיהם אין ערך לרשימות השמאליות בכנסת, כיוון שאין בכוונתו של ה„מערך" להתחבר אתן או להסתייע בהן בצורה כלשהי. מי שמתכוון ברצינות לנהל מדיניות־שלום ורואה בה עניין חיוני להבטחת עתידה של ישראל, יהיה מוכן להסתייע בלי חשבונות רבים בתמיכתו של כל גורם — כשם שכל גורם פוליטי, השואף ברצינות לשלום, יתן ידו ותמיכתו בלי חשבונות רבים לכל צעד המקדם את סיכויי ההסדר.

הספילה הרברבנית של הרשימות השמאליות הקטנות אפשרית, כיוון שלמרבה הצער, בכנסת ה־8 לא זכו כוחות־השלום העקיבים לייצוג מוגבר. כמה סיבות לכך: אחת מהן היא הפיצול, שגרם לאובדן קולות רבים אשר ניתנו לרשימות שלא עברו את אחוז־החסימה; גורם עוד יותר חשוב הוא החשש מפני ה„ליכוד", אשר בסופו־של־דבר הניע רבים להצביע על־אף־הכול בעד ה„מערך". אין זה מוגזם לומר, שאנשי „בכל זאת — מערך" הכריעו בגורלם של 3—4 מנדטים ומי יודע, אם לא יתחרטו על כך בעתיד הקרוב.

עם זאת, גם אילולא פעלו גורמים אלה, היה מחנה־השלום העקיב נשאר מצומצם למדי בהקפו וגם במקרה הטוב ביותר לא היה יכול להגיע ליותר מאשר ל־7—8 חברי־כנסת. אין למנות עם מחנה זה את סיעת רק"ח. יותר מתמיד תלוי כוחת של רק"ח בהצבעה הערבית (למעשה, כל ארבעת חברי־הכנסת של רק"ח נבחרו בקולות ערביים; בקרב היהודים לא יכלת רק"ח אף להתקרב לאחוז־החסימה) ואילו ההצבעה הערבית היתה הפעם יותר מתמיד פועל־יוצא של התנודות בהלכי־הרוח הלאומיים. עוד בבחירות לוועידת ההסתדרות הסתמנה ירידה יחסית במשקלה של רק"ח בקרב המצביעים הערביים; אולם מלחמת־אוקטובר חוללה שינויים ברחוב הערבי. במזרח ירושלים התבטא הדבר בהגברת שיעור הנמנעים מהליכה אל הקלפי; בישראל שמעבר מזה של „הקו הירוק" — בעלייה תלולה במספר הקולות של רק"ח, באין מפלגה ערבית לאומנית גלויה. רק"ח נהנתה מגל הלאומנות, ששטף את העולם הערבי כולו בעקבות ההצלחות הצבאיות החלקיות וההצלחות הפוליטיות של ארצות־ערב במלחמת־אוקטובר ואחריה. עובדה זו כשלעצמה עדיין לא היתה פוסלת את רק"ח, אילו היא קיבלה את קולות הלאומנים הערביים, בלי לנהל מדיניות ברוח הלאומנות הערבית. אך למעשה, קולות הלאומנים הערביים ניתנים לרק"ח דווקא בזכות מדיניותה התואמת את רוח הלאומנות הערבית. משום כך, אפילו אותם ערבים שאינם לאומנים, בהצבעתם בעד רק"ח אינם תורמים לקירוב הלבבות ולהבנה בין יהודים וערבים.

הערכה מפוקחת של המציאות

לפני הבחירות היו בחוגים שונים ציפיות לתוצאות טובות יותר מבחינת הרשימות השמאליות בכללן ומבחינת „מוקד" בפרט. ודאי שהתוצאות היו יכולות להיות טובות יותר והן בלי ספק גם היו יותר טובות, אילולא כמה גורמים אובייקטיביים שעמדו למכשול בדרכו של „מוקד" ואילו ניתנה ל„מוקד" שהות להכיש עמוק יותר בקרב השכבות והמעמדות, שהם תומכים־בכוח שלו אך במערכת־בחירות

מאיר פעיל,
נציג "מוקד" בכנסת

זו כמעט לא הגיע אליהם שמעו. עם זאת רצוי, לדעתי, לעמוד על הרקע הפוליטי הכללי, המגביל במידה רבה את אפשרויות הפעילות של כל גורמי השמאל בתקופה זו. אילו זכה „מוקד" ב־3 מנדטים, היתה בו עתה שביעות־רצון כללית — אולם מבחינת המצב הפוליטי הכללי בישראל נודעת משמעות קטנה בלבד לכך, אם השמאל העקיב השיג קולות המספיקים ל־1.75 או ל־2.25 מנדטים בכנסת, או אפילו אם הוא מיוצג ב־5—6 חברי־כנסת. סבך הגורמים הלאומיים והבינלאומיים, המשפיעים על התפתחות היחסים בין ישראל ובין מדינות ערב, מביא לכך, שהכרעה חד־משמעית למען מדיניות־שלום עקיבה כלל וכלל אינה פשוטה. לשם כך דרושה התעלות מוסרית, ראייה היסטורית מעמיקה, אופק פוליטי רחב והשתחררות מיצרים של אנוכיות לאומית, על אף סימני האנוכיות הלאומנית שמגלה הצד שכנגד. לא כל אחד מסוגל לכך. כל זמן שלא יחול שינוי יסודי בנסיבות, תאפיין האיכות את מחנה השלום יותר מן הכמות. פעילותם של הכוחות המרכיבים את „מוקד" וחוגים חברתיים קרובים להם נמצאת לפי שעה בשלב של הכנה, הכשרת הקרקע לצבירת כוחות, עדיין לא בשלב של תנופה והתעצמות כמותית.

זהו לא רק מצב מצער אלא אף מסוכן מאד. שכן, בין הצרכים האובייקטיביים לתמורה במדיניותה הישראלית ובין התפתחות הכוחות הדוחפים ופועלים בעקיבות למען תחולל תמורה זו מתנהל מירוץ־זמן אכזרי ואין כל ערובה, שהפער החמור ייסתם בעוד מועד — על התוצאות הרות־הגורל הכרוכות באי־סתימתו. אולם זוהי המציאות והתעלמות מפער זה לא תבטל את קיומו במציאות. הערכה מציאותית של המצב, של האפשרויות הגלומות בו ושל המיגבלות שהוא מטיל, חיונית לאנשי השמאל הישראלי לא רק כדי למנוע מעצמם אכזבות נוכח התפתחות שבהחלט ניתן לצפות מראש, אלא גם כדי שיוכלו להתוות לעצמם יעדים ושיטות־פעולה התואמים את המצב האובייקטיבי ודווקא משום כך מסוגלים להחיש את שינויו.

אל ת.ד. 100, תל־אביב

מאת
ת. א. ....
ד. צ. ....

מן החזית הסורית

שלום,

אני, חח"מ, משרת ביחידת מילואים בחזית הסורית. היות שלשמחתנו אין הרבה תעסוקה מבצעית, יש זמן לדבר ולחשוב (בכוונה הקדמתי את „הלדבר" על „הלחשוב", כיוון שזה למעשה מה שקורה). בקיצור, המבוכה רבה (כבכל עם ישראל) ואני אישית, שהייתי מקורב אליכם גם קודם, למרות שלא הצבעתי ל„מוקד" בהסתדרות, הייתי מעוניין לנסות פעם נוספת ולהשתכנע ברצינות כוונותיכם. מה גם ובעיקר ששום מפלגה ופלג אחר לא משכנעים אותי.

לכן, אודה לכם אם תשלחו לי ולחברי כאן את החוברת על מלחמה ושלום ו/או כל חומר אחר.

בתודה
(—)

"לשם הבנה מעמיקה יותר"

הייתי מבקשכם לשלוח לי את חוברתכם על מלחמה ושלום וכן פרסומים שונים שלכם אודות מצעכם, כחומר רקע להבנה מעמיקה יותר של מפלגתכם.

בתודה מראש
(—)

"מתוך קריאה של מודעות..."

אל „מוקד" שלום.

הנני מעוניין לקבל בהקדם את חוברות ההסברה על דעותיכם. מתוך עיון במאמרים של מאיר פעיל ומתוך קריאה של מודעות מטעם מפלגתכם, הריני מוצא שדיעותיכם תואמות את דיעותי במכלול הנושאים המדיניים והצבאיים ובכלל. לכן אני מבקש להיות חבר מן המניין במפלגתכם.

(—)

חברים יקרים שלום,

היום קראתי את המודעה ב"מעריב". תתפלאו לשמוע, אבל גם כאן יש מקום לפעילות רחבה. היו בטוחים, שאם יש מלחמה יקרה לעמנו, היא זו שאתם מנחלים אותה. עלו והצליחו.

(—)

"ברצון הייתי תורם יותר..."

29.11.73

לחברי „מוקד" שלום,

ברצון הייתי תורם יותר מסכום פעוט זה, אבל אין בחשבון הבנק שלי יותר מחמש ל"י, אני סטודנט המשרת כרגע במילואים ואין ביכולתי לתרום יותר, אבל ברגע שאקבל את כספי הביטוח הלאומי אתרום שנית.

אנא, שילחו לי חומר כרגע לד.צ. ... (ובנפרד בדואר הביתה, שם קוראים בני משפחתי).

בברכה לשלום
(—)

נ.ב.
ד"ש לחנה אל־על (ממק"י).

ומכתב שנכתב לפני מלחמת יום־הכיפורים

שלום לכם,

כל הכבוד: הצלחנו בהסתדרות: מי ייתן ונהיה שניים בכנסת. אותי חטפו בינתיים לצה"ל לתקופה של ארבעה חודשים. אני בגרעין ... ואני עכשיו רחוק רחוק, והדואר הצבאי שלי הוא ... אז בבקשה, שילחו לי חומר חדש וקצת יותר מאחד.

(—)

"בעזרת קצת חומר..."

ל"מוקד" שלום.

אבקש שתשלחו לי קצת חומר.

אני אתכם, אבל אולי אצליח לארגן עוד כמה בעזרת קצת חומר.

בתודה מראש,
(—)

למאירקה פעיל, או לכל פעיל אחר ב„מוקד".

אנו מילואימניקים אי שם, מעוניינים בחומר הסברה של „מוקד". כמו כן שולחים הזדהות מאפריקה.

(—)

שני תיקים גדושים גלויות ומכתבים של חיילים אל "מוקד". מכתבים של כאלה שהיו פעילים עד למלחמה וגוייסו לפתע. גלויות של כאלה שהתעניינותם התעוררה רק משהתגייסו. הרבה בקשות לקבלת החוברת "מוקד על מלחמה ושלום". הרבה בקשות לכרטיסים לעצרות "בשוב לוחמים".

הכותבים, רובם צעירים, מיעוטם בוגרים יותר. הם נחלקים בין אנשי עיר ואנשי קיבוצים וגרעיניהם.

אפשר להסיק מן הכתוב כמה וכמה מסקנות. אחת מהן היא, כי "מוקד" מעורר עניין והתלהבות בין לוחמים, ובפרט בין הצעירים שבהם. העניין וההתלהבות עשויים להניב פירות, הרבה מעבר להצבעה בבחירות לכנסת השמינית. יש עתיד לתנועה ורבים סיכוייה בקרב הדור הצעיר וצריך להיערך לשנים 74—75. הבחירות לכנסת השמינית היו רק התחלה.

"המצע החזיר אותי לבעיות של חשיבה לטווח יותר ארוך"

16.11

שלום רב,

רק עכשיו, עם חופשתי, נתפניתי לכתוב לכם מכתב תשובה. תודה רבה לכם על המצע לכנסת. המצע קצת החזיר אותי מהמאורעות היום־יומיים לבעיות של חשיבה לטווח יותר ארוך. אין צורך לחוסיף שאני מזדהה עם המצע.

הייתי רק רוצה שהרשימה תצא (בקריאה) לדחיית הבחירות ולהכללת שנתונים חדשים בבחירות.

אני מקווה לשמור אתכם קשר גם באופן אישי.

(—)

נ.ב.

מיסרו שלום לחברי הרשימה בבני־ברק.

להקים חזית שלום משותפת

10.12.73

שלום רב,

הנני מצרף בזה תרומה והלוואה ל"מוקד". אמנם, מאמין אני בצדקת דרככם, אבל צר היה לי לקרוא היום בעתונות שאינכם מוכנים להיכנס לשום משא־ומתן עם מר"י כדי להקים חזית שלום משותפת.

חושבני שצורך השעה המיידית הוא הקמת גוף מאוחד. הייתי מעוניין שתשלחו לי חומר המופיע אצלכם לפי הכתובת ...

(—)

"מלחמה ושלום" ו"תכלת אדום"

אנו כמה חיילים בשירות מילואים שנמצאים מעבר לתעלת סואץ.

אנחנו רוצים חומר קריאה, במיוחד החוברת „מלחמה ושלום" ו„תכלת אדום".

בתודה מראש,
(—)

בשם חיילי ד.צ. ...

"הגעתי למסקנה כי דרושה פעילות"

למרכז "מוקד" שלום!

אינני חבר "מוקד". אולם אני אוהד עוד מימים שלפני המלחמה. מקודם הייתי אוהד פאסיבי, אולם כיום הגעתי למסקנה, כי דרושה פעילות ולא עוד פאסיביות. לכן אבקש, כי תשלחו לי חומר הסברה. אני חבר משק... אולם אינני נמצא שם כעת. יחד עם זאת רצוני כי תעשו שם איזו אסיפת הסברה. כיוון שאני אינני שם, אני פנו אל החבר ארנון ... או אמנון ... או אל שניהם. אולי הם יסכימו לארגן זאת.

בתודה מראש,
(—)

"בשם חמישים חברי, העומדים ערב גיוסם לצבא..."

לכב' מאיר פעיל.

א.נ.,

אבקשך, בשם חמישים חברי העומדים ערב גיוסם לצבא (במסגרת הנח"ל), לבוא ולהסביר לנו את עמדתך ועמדת מפלגתך ערב הבחירות לכנסת השמינית.

רובנו מתקשים לקבוע בעד מי נצביע בבחירות ונשמח לקבל ממקור ראשון מידע והערכת מצב, עם נכונות לענות לשאלות הרבות המציקות לנו.

בתודה מראש,
(—)

מזכירות גרעין ...
קיבוץ ...
ד.ג. ...

"והחלטתי סופית לבחור במפלגת מוקד..."

לכבוד ראש התנועה,
שלום רב.

זה מספר שבועות שהתחלתי להתעניין במפלגת "מוקד" והחלטתי סופית לבחור במפלגת "מוקד" בבחירות הקרובות. להווה ידוע לכם, שמספר התומכים במפלגתכם הולך וגדל מיום ליום ובמקום בו אני נמצא בשירות מילואים הייתי אומר שהתמיכה בכם כמעט מלאה.

אי־לכך בקשתי, שתשלחו לי מעטפה עם חומר־קריאה, מצע ותעמולה, ואדאג לחלוקתו בין האנשים. כמו־כן רישמו לפניכם את כתובתי. תוכלו להשתמש בי לעזרתכם הן בצבא והן בבאר־שבע. בה אני גר (הגיל 28). מקצועי האזרחי ... ובצה"ל — חייל קרבי מן השורה הראשונה.

כתובתי האזרחית ....
כתובתי הצבאית ...

(—)

מעת לעט

קומוניסטים

הסכוי ביוון

אין זה דבר קל, כותב סופר העתון האיטלקי „ל,אספרסו" (9.12.73), להתקשר היום ביוון עם נציגי השמאל המארכסיסטי. אבל, סוף־סוף עלה בידו לפגוש חבר הלשכה הפוליטית של המפלגה הקומוניסטית היוונית (הפלג שאינו הולך בתלם מוסקבה). הנה קטעים מן הראיון:

שאלה: כיצד מעריכים אתם את המצב הנוכחי?

תשובה: המצב הנוכחי פותח סיכויים גדולים יותר, אבל הוא מסובך. השליטים אינם יודעים מה לעשות. הם היו מאוחדים בדעה, כי צריך להדיח את הרודן (פאפאדופולוס), אבל כבר בצעד הבא הם מפולגים. המאבק בפנים הכת החדשה מעיד על היעדר הנהגה ופרוגראמה. ישנם נוקשים המצדדים בהמשך הדיקטאטורה הצבאית, ויש נוקשים אחרים הרוצים בדיקטאטורה כדי „לעשות תיקונים" שייצרו להם בסיס המוני; ישנם מתונים הרוצים להשיג נורמאליזציה באמצעות ממשלה אזרחית שתעמוד תחת פיקוח הצבא, ויש מתונים הנכונים להסכים עם ממשלת אחדות לאומית אשר תגיע עד לשמאל המארכסיסטי.

שאלה: האין זה ודאי ביותר, כי הנוקשים, המחזיקים ברסן השלטון, יקבעו גם להבא?

תשובה: לא, הנחה כזאת היא יותר מדי סכימאטית. אמנם ייתכן, כי יד הנוקשים תישאר על העליונה, אבל ההתפתחות יכולה להיות גם הפוכה. הצבא שוב אינו זה של 1967. ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה.

שאלה: מהי האווירה בארץ? מה דעת ההמונים?

תשובה: בתגובה על שפיכת־הדמים בפוליטכניון נוצר אקלים של אחדות, המזכיר את זה ששרר בתקופת הכיבוש הנאצי. כאשר החלו הרדיפות הפעם, שוב לא הבחין איש בין ימין ושמאל, כולם פתחו את הדלתות לכל מי שביקש מיקלט. גדולים בארץ הנעגועים לאחדות — לא אחדות למען מהפכה אלא למען שיקום הדמוקראטיה ועצמאות הארץ. זה הסיכוי הבלתי־אמצעי. התיקונים יבואו אחר־כך, והם שוב יפרידו בין האנשים.

שאלה: הסבורים אתם, כי הקבוצות הימניות יהיו מוכנות להרחיב את החזית המאוחדת עד אליכם?

תשובה: לדברים יש דינאמיקה המרחיקה לכת מתוכניות ומשפטים קדומים. לפני שנה גיאורגיו ראליס לא רצה אפילו לשמוע דיבור על קומוניסטים; עתה אמר כי הבריות עם הקומוניסטים הכרחית כדי לפרוץ את הדרך. בחוגים מסויימים של הבורגנות, שנבהלו מהתקוממות העם ב־17 בנובמבר, אומרים כי הקומוניסטים הם היחידים המסוגלים להחזיק את ההמונים במסלול הגיוני. גם קאראמאנליס מסכים לזה בתנאים מסויימים.

שאלה: ומה עמדתו של אנדריאס פאפאנדריאו?

תשובה: פאפאנדריאו חסר חוש לטאקטיקה. הוא חושב ומדבר — בעיקר מדבר — על התוכנית והאסטראטגיה. אך הבעיה היא כיצד פורצים את הדרך, ולפתרון בעיה טאקטית זו אין הוא תורם דבר. הוא אומר, כי העם יראה את הדרך שיש ללכת בה. אבל זוהי מליצה בלבד.

הצלחה ראשונה לקומוניסטים עצמאיים בוונצואלה

מאבק הבחירות לנשיאות של ונצואלה, שנערכו ב־9 בדצמבר, היה סוער. ואמנם, מועמד המפלגה השלטת, הסוציאל־נוצרית, לורנצו פרנאנדס, נוצח. — אבל אין להניח כי עצם השינוי בצמרת ישנה דבר־מה במדינה, במצב המוני־העם. הנשיא החדש, קארלוס אנדרס פרץ, נציג „הפעולה הדמוקראטית", גלש בהתמדה מעמדות מרכז־שמאל אל עבר מרכז־ימין, עד כי מצעו דומה להפליא לזה של יריבו. סיסמתו: „דמוקראטיה עם מרץ", היינו עם אגרוף, אינה מבטיחה דווקא הרחבת זכויות העם במדינה, שנותרה אחת משלוש המדינות האחרונות ביבשת הדרום־אמריקאית, שלא נהפכו עדיין לדיקטאטורות גלויות.

אדרבא, הדמוקראטיה הוונצואלית מאויימת על־ידי הניגוד המעמדי החריף הקיים בין העובדה שזוהי הארץ בעלת ההכנסות הגדולות ביותר (1200 דולר לגולגולת בשנה החולפת) ביבשת הלאטינו־

חוזה ויצנטה ראנגל
מועמד לנשיאות
מטעם הקומוניסטים העצמאיים

אמריקאית — לבין החמרת מצבם של עמליה. שלושה מיליון אנאלפביתים (החלק הרביעי של האוכלוסייה!), מיליון מובטלים חלקיים או מלאים, 400,000 תושבי קאראקאס המתגוררים בבדונים ובפחונים (אחד מתוך חמישה תושבי הבירה!) — מה נותר כאן מתוכן המושג „דמוקראטיה"?

חברות־הנפט והבורגנות המקומית הקשורה איתן שולטות בכיפה. ונצואלה הינה היצואן השלישי, אחר ערב־הסעודית ואיראן, של „הזהב השחור". שני שלישים של תפוקתה מיוצאים לארצות־הברית, ומומחים מניחים, כי מתחת הקרקע בארצה מצויה עוד עתודה של 700 מיליארד חביות — אם לא יותר.

בוודאי, הבורגנות המקומית רוצה להתעשר. גם היא משתתפת בהאמרת מחירי הנפט, על רקע עליית הביקוש העולמי. היא מדברת אפילו על הלאמה עוד לפני 1983, שנת סיומן של הזכיונות לחברות הזרות. היא באמת רוצה בפיתוח, בתיעוש הארץ — אבל לטובתה בלבד, פיתוח קאפיטאליסטי.

חמישה מועמדים הוצגו לנשיאות, ביניהם גם שני נציגים יותר עממיים: חוזה ויצנטה ראנגל, איש תנועת מא"ס (התנועה לסוציאליזם), וחזוס אנגל פאס גאלאראגה, נציג „נואווה פוארצה" (כוח חדש), ברית־בחירות מרכז־שמאל. שניהם נתמכו על־ידי קומוניסטים — ב„כוח החדש" משתתפת דווקא המפלגה הקומוניסטית המוכרת על־ידי המפלגה הסובייטית, ואילו מא"ס הוקם על־ידי הקומוניסטים, ותיקים ותנועת הנוער בצוותא, שלא אבו עוד ללכת בתלם. אמנם, שני המועמדים גם יחד זכו בלא יותר מ־10 אחוזים של הקולות, אבל מעניין כי נציג מא"ס הקדים את מתחרהו: ראנגל זכה ב־118,809 קולות — 4.65%, בעוד שגאלאראגה קיבל 117,122 — 4.58% קולות.

ניתן לצפות להחרפת המאבק המעמדי והדמוקראטי במדינה הלאטינו־אמריקאית עתירת הנפט, כשהצלחתה הראשונה של תנועה סוציאליסטית־קומוניסטית צעירה וחוססת בבחירות אלה תשמש יסוד ועידוד.

העולם

איסור מפלגות הפועלים באורוגוואי

אחר ההפיכה הצבאית באורוגוואי, ב־27 ביוני ש"ז, מסרנו על ההתנגדות העזה של מעמד־הפועלים על מפלגותיו ואיגודיו המקצועיים, וכן של שכבות עם אחרות, לרבות מן האינטליגנציה, לשלטון בורדברי והגנראלים שלו. התנגדות זו נמשכת, למרות כל פעולות הדיכוי, והשלטון מודה בדבר — אין הוא מעז, למשל, לפתוח את האוניברסיטה במונטבידיאו ואת הפאקולטות שלה ברחבי הארץ.

ב־2 בדצמבר הודיע השלטון על איסור המפלגות הקומוניסטית והסוציאליסטית ופירסם את שמותיהם של 80 מנהיגים, שיש „לאסור מייד". בקלות עלה בידי השליטים לתפוס את הקומוניסט אדוארדו ויירא — כעורך ראשי של בטאון המפלגה „אל פופולאר" היה הוא בהשג ידם. אבל רבים אחרים ירדו למחתרת, לאחר שהגנראל סרגני ומנהיגים אחרים של ה„פרנטה אמפליו" („החזית הרחבה") נאסרו — מייד אחר ההפיכה. ברם, בעקבות הגזירה כ־150 איש.

בכל זאת אי־אפשר לשתק את פעולות ה„חזית הרחבה", שבמערכת הבחירות האחרונה ריכזה באספותיה המונים גדולים ביותר, לרבות מקרב הדור הצעיר. כך מוסרת העתונות, כי במשחק הכדורגל בין „פנארול" ו„נאסיונאל" הופצו אלפי כרוזים, שתבעו את שחרורו של הגנראל סרגני והעלו את תביעות ההמונים. המפלגה הקומוניסטית מבטיחה בכרוזיה, כי „לא תפקיר את ציבור הפועלים ולא תוותר לשלטון".

מצב החונטה הצבאית רחוק מלהיות שפיר — על זאת מעיד אף עתון הבורגנות השווייצרית „נויה ציריכר צייטונג", בגליונו מיום 8 בח"ז הוא מעיר: „המשטר באורוגוואי דורך במקום והוא עלול להשתתק אט־אט בשל חוסר־אונים. רשת סמיכה של אי־בטחון ופחד פרושה על פני הארץ. חמכה החדשה מביימת החלטיות כדי להסתיר היעדר כושר־הפעולה של המשטר, אשר מאז סגירת בית־הנבחרים הריהו חוסם יותר מאשר מושל. מדיניותו הכלכלית מסתפקת בפירסום תוכניות יפות ומועצת־המדינה, שצריכה לבוא במקום הפרלמנט ולעסוק בחקיקה, עדיין לא נולדה. התנגדות המדינאים־האזרחיים גדולה, בהרבה, מכפי שהונח תחילה. מצב הכלכלה חמור, המחירים עולים ומוצרים במספר גדל והולך נעלמים מן השוק".

תודתי לכל המוסדות, החברים והידידים שהשתתפו באבלי על מות רעייתי ברכה.

כרל באלטי

הבלתי־מוזהים — קורבנות מדינות־ערב

„הודו ומדינות אחרות, המשתעשעות במחשבה שהן שוחרות־שלום ובלתי־מוזהות, צריכות ללמוד את הלקח. הן ורק הן אשמות שהוצאו מכלל חשבון כמתווכות, אחר שהוזהו ללא תנאי עם הצד הערבי, ואינן יכולות להתאונן עתה שמעצמות־העל הגיעו לכלל הסכם מעל לראשי המדינות האחרות המיוצגות במועצת־הבטחון. האמת הערומה היא, כי אם יושג השלום — לא הודות לבלתי־מוזהים יושג אלא על אפם.

„כל מה שארצות כמו הודו קיבלו תמורת מאמציהן הפרו־ערביים הוא האמרה גדולה מאוד במחיר הנפט המיובא מן המזרח התיכון. הנה, כתרתי דסתרי, ארצות עניות, שחברותיהן הבלתי־מוזהות בעולם השלישי, שהן עשירות־בנפט אך עדיין תת־מפותחות, פושטות את עורן. כל זה יצריך עיון יותר מעמיק בהזדמנות קרובה. אך בינתיים יש לקוות, כי לפחות עתה יתעוררו מדינאי הודו מעולם החלומות של נהרו בדבר סולידאריות ואי־הזדהות אפרו־אסיאתית אלי מדיניות וכלכלה ריאליסטיים בעולם השבעים".

"Thought" (מחשבה), ניו־דלהי, 27.10.1973

בשם אומרים

קיסינג'ר: ברית־המועצות מעוניינת עתה בייצוב במזה"ת

ערב ראש השנה האזרחית השמיע שר־החוץ של ארצות־הברית, הנרי קיסינג'ר, במסיבת עתונאים, דברים שמן הראוי לזכור אותם בשבועות ובחודשים הבאים, כי נראה שהם משקפים נאמנה את היחסים בין שתי מעצמות־העל בשיחות ז'נבה. בתשובה על שאלת אחד העתונאים אמר:

„ישנן שתי אסכולות־חשיבה בדבר המטרות הסובייטיות במזרח התיכון. אסכולה אחת טוענת, כי ברית־המועצות מעוניינת בהמשכת המתיחות כיוון שזו תבטיח עויינות ערבית מתמדת לארצות־הברית ותגדיל את סיכויי ההשפעה הסובייטית. האסכולה האחרת סבורה, כי כך אמנם התחילה המדיניות הסובייטית להיות בשנות החמישים, אך מאז התחוללו שלוש מלחמות, שבלעו הרבה מאוד משאבים סובייטיים ואילו סופן לא הביא תוצאות ברורות. נתברר, כי הסכסוך במזרח התיכון עלול לגרור את מעצמות־העל לעמדות של עימות אפשרי. ולכן לא מן הנמנע, לפחות, כי לברית־המועצות עכשיו עניין לתרום לייצוב המצב באזור, ששום מעצמת־על אינה יכולה לפקח עליו לבדה.

„אשר לארצות־הברית, אנו נוהג כלפי ברית־המועצות על־פי הפרשנות השנייה, כל־עוד מעשיה תואמים פרשנות זו. דהיינו, אם ברית־המועצות תורמת תרומה אחראית לשלום במזרח התיכון, אנו מוכנים לשתף פעולה — לא על חשבון ידידינו המסורתיים ולא על־ידי הטלת הסדר שהוסכם יחד עם ברית־המועצות. אבל אנו נכונים לשאת־ולתת עם ברית־המועצות על בסיס שווה כל־עוד מגיעיה ופעולותיה תואמים קו אחראי.

„בז'נבה תרמה ברית־המועצות לאווירה חיובית. כידוע לכם, נפגש שר־החוץ גרומיקו עם שר־החוץ אבן. „ברית־המועצות גם שיתפה פעולה במיקוד הדיונים על הנושא הראשון של הפרדת הכוחות, שנראית היה נוח יותר לפתרון מאשר הנושאים הקשים יותר שיעלו בהמשך הדיונים.

„לפי שעה, כאשר דנים את ברית־המועצות על־פי מעשיה, אנו נכונים לשתף פעולה איתה. אם ההתנהגות הסובייטית תשתנה, הרי תמיד נוכל לבחון מחדש את מדיניותנו".

פרשיות

סיפוח רטרואקטיבי

חצי יובל השנים שחגגה רק"ח לזכר האיחוד־מחדש של הקומוניסטים היהודיים והערביים בארצנו — „איחוד מחדש" שהיה, כידוע, זמני בלבד, כי קבוצת טובי־חביבי שבה ונתפלגה מן הקומוניסטים היהודיים ב־1965 — חצי־יובל זה מכפל בתוכו גם את זכר ייסודה של המפלגה הקומוניסטית הירדנית.

זאת הזכיר אחד מראשיה, י. זחי אי־דין, במאמר שפירסם „פוליטיקל אפיירס", ירחונה של המפלגה הקומוניסטית של ארצות־הברית (גליון ספטמבר 1973). אבל הכיצד נוסדה המפלגה הקומוניסטית הירדנית — כפי שהוא כותב — בספטמבר 1943? הרי אז לא היתה עדיין קיימת מדינה בשם ירדן. והיכן נוסדה? כמו שהילדים נוהגים לומר: „איפה? בחיפה". דובר המפלגה הקומוניסטית הירדנית „מספח", פשוט את „הליגה לשחרור לאומי", שנוסדה אז על־ידי אמיל חביבי, תופיק טובי. ואמיל תומא בעיר ובארץ המשותפות ליהודים ולערבים — לירדן.

רשמית, מודה להלן בעל המאמר, נוסדה המפלגה הקומוניסטית הירדנית רק במאי 1951, היינו לפני פחות מ־23 שנים.

ברם, איננו באים לריב עימו על הכבס ששמו „הליגה לשחרור לאומי". הרי לפי תוכן הדברים, הצדק עימו. ארגונם המפלגני של אלה שבארצנו ויתרו אז על תואר הקומוניזם מחשש שהוא, והשותפות עם היהודים, יפריעו לשיתופם על־ידי „הוועד הערבי העליון" — דגל כבר אז, לפני שלושים שנה, ב„פלשתינה כמדינה ערבית", שתעניק לתושבים היהודיים, לכל היותר, „זכויות אזרח" ולא, חלילה, זכות להגדרה עצמית.

המציאות, „החיים עצמם", כפי שנוהגים לומר, הוכיחו, כי תפיסה זו של חביבי־טובי היתה הרבה יותר קרובה לזו של שאר „אירגוני השחרור הפלשתינאיים" מאשר לגישת המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י), שהצטרפו אליה — מתוך קבלת הדין של נאומי גרומיקו והצבעותיו — בסתיו 1948.

איננו באים, איפוא, בטענות אל בעל־המאמר, ש„חסף" וסיפח אל ירדן את „הליגה" של טובי־חביבי. רק מוזר, כי בחוגגו את זכר ייסודה מציין הוא, כי „ההתפתחויות מאוחרות יותר בפלשתינה הראו, שהפילוג השפיע באורח שלילי על מהלך המאורעות בארץ והסב נזק רב לאינטרסים של הפועלים הערביים והיהודיים והמוני העמלים בפלשתינה". בנקודה חשובה זו סתם המחבר ולא פירש.

ועוד סתירה במאמרו. תחילה כותב הוא, בצדק, כי „מנהיגות התנועה (הפלשתינאית הלאומית משנות השלושים), ברובה הגדול, נשארה בידיהם של נציגי בעלי־הקרקעות הגדולים והקבוצות העליונות של הבורגנות הלאומית. בהתאם לאופיים המעמדי, הצטרפו חוגים מסויימים ממנהיגות זו אל מדינות הציר (גרמניה הנאצית ואיטלית), חוגים אחרים הגיעו לעמק השווה עם האימפריאליזם הבריטי..." ובכל־זאת שיתפה „קבוצה קטנה, בדיוק הנהגת הליגה לשחרור לאומי" — פעולה עם המופתי הפרו־נאצי. בעל המאמר מתפאר אפילו, להלן, כי „פואד נצאר, המזכיר הראשון של המפלגה הקומוניסטית הירדנית, היה אחד המנהיגים הבולטים של המהפכה הפלשתינאית המזויינת משנות 1936 — 1939".

האם הפגינה „הקבוצה", שייסדה אחר־כך את „הליגה לשחרור לאומי" ומאוחר יותר את רק"ח, התנגדות כלשהי למטרות הפרו־נאציות והאנטי־יהודיות של המופתי? האם, לפחות, ניהלה מאבק מזויין למטרות אחרות מאלו של הנהגת „התנועה הלאומית" שבראשותו? האם בכלל גילתה עצמאות כלשהי, אפילו מילולית?

גם על זה שותק דובר המפלגה הקומוניסטית הירדנית. בוודאי — לא במקרה! אולי יתנדבו ראשי רק"ח למלא אחריו?

י. ז.

מזכיר ראשון פואד נאצר — מתי נוסדה מפלגתו?

את שהבין יוסף אליהו שלוש לפני 50 שנה ויותר

— — — היחסים עם שכנינו בארץ, בזה הוא עכשיו עיקר פעולתנו. לשאלת השאלות הזאת צריך עכשיו לרכז את כל שימת לבנו. וילידי המקום תושבי המקום מעשרות שנים, הם הם שצריכים לעבוד במרץ לפתרון שאלה חמורה זאת ביישוב. ואף־על־פי שמימי הצהרת בלפור ומאורעות הדמים קשה היא עבודה זו, בכל־זאת לילידי המקום ליודעי דבר בזה, לעשותו. בטקט, בשקט ובאמנות אפשר הרבה והרבה לעשות בנידון זה. אין אני אומר שיש לי כיום תיכף כל הפתרון לשאלה מסובכת כבר מאד ומכאיבה באופן נורא בחיי הישוב, אבל לחפש כל הדרכים למצוא את הפתרון, יש הכרח גדול לנו. הכרח השעה והכרח העתיד לכל עבודתנו הישובית.

איני מטעה את עצמי ואני יודע בבירור שהיחס שבינינו ובין שכנינו צריך הרבה עיון ומרץ להשקיע בו, אבל אין אנו רשאים לדחותו עוד יותר, משהוא שאלת חיים שלנו וגם שאלת המחר, ושאלה בוערת זו עומדת עכשיו בצורה חריפה מאד על סדר חיינו ובישובנו, אם נאבה ואם נמאן. ואין אנו יכולים בקלות־ראש לפטרה בביטול משום ששאלה זו מכבידה עלינו כאבן כבדה, והיא היא אבן־הנגף והמכשול, המפריע כמעט לכל עבודתנו הישובית בארץ, ובלי שנמצא לה איזה פתרון, לא נזוז בעבודתנו.

— — — ומי שבקי קצת בתולדות ישובנו מבראשיתו יודע זאת, ששאלת ההתקרבות אל שכנינו וחיי השלום אתם, זאת היתה חובתנו הראשונה של ילידי המקום ואותה מילאנו כהשקפתנו. ואם אנו הצלחנו בעבודתנו, הצלחתנו היתה בהרבה, שאנו הערכנו והתחשבנו גם עם שכנינו שבשכנותם אנו חיינו צריכים לבנות את בנייננו.

אבל — ונגיד פה את האמת המרה והאיומה, אבל האמת — שמנהלינו, והרבה מבוני הישוב שבאו מן הגולה על מנת לנהלנו, לא עמדו כלל וכלל על הערך הגדול של יחסי־השכנים, על הכלל היסודי והפשוט הזה. הם אולי לא הבינו או לא חפצו לעמוד עליו ובאי־עמדתם בשאלה זו, יש עכשיו הרבה להאשים ששאלה זו נסתבכה כל כך ושנעשתה לשאלה המכאיבה מאד בישוב. וכבר כתבה, עמדו והעירו על זה רבים, שמיום הופעתו של הרצל עם הרעיון של הציונות הפוליטית, תיארה התעמולה הציונית בכל הארצות ובכל השפות את הארץ אשר בה אנו הולכים לבנות את ישובנו הלאומי, כארץ מדבר שממה ועזובה רבה בה ואין יושב בה, ואחרי תיאור כזה את הארץ בכתב ובעל פה, אך ורק בתור קרקע בתולה, אז, על סמך יסוד ודאות זו, הועמדו כל השיטות הציוניות בבניין הארץ, שהכול יש בהן חוץ מדבר אחד ששכחו והוא — תשומת הלב לאותם התושבים אשר יושבים כבר בארץ זו.

ובכדי שתראו בכמה עלה לנו יחס ביטול זה במשך העבודה הציונית בישוב, די להביא פה אי־אלו עובדות אחדות מני רבות.

במשך הזמן הזה של עבודתנו בבניין הארץ, לא השתדלנו אפילו ללמוד בכדי לדעת את שפת הארץ, שפת שכנינו, באותו זמן ששפות אחרות אנו לומדים בחפץ לב ועד היום בכל הישוב העברי החדש בערינו ובמושבותנו יש מספר קטן מאד של אנשים היודעים קרוא וכתוב שפתם.

ועוד דבר חשוב אחד. במשך שנות עבודת בניינו בשכנות עם זה, מה אנו יודעים על חיי העם הערבי לכל זרמיו, כוחותיו ושבטיו? מנהגיו ונימוסיו? על מצבו הכלכלי התרבותי ועוד? — — —

— — — גם משתי העובדות האלה, ושיכולנו להביא עוד עובדות כהנה כמה וכמה, יש לראות שבמשך כל הזמן לבניין ישובנו החדש העלימו קברניטינו מהעולם היהודי שאלה נעלמה זו. ולא רק שכנינו היפנו עורף לנו, כי מנהלינו אשמים בזה שהביטו תמיד ביחס של ביטול ומגבוה עליהם.

וביחס אדישי התייחסו הבאים מחדש אל הארץ, שבשכנותם היו הבאים צריכים ומוכרחים להתיישב ולחיות בה. ובשביל יחס זה לא רצו השכנים להעריך הערכה את התועלת הרבה בעבודתנו הישובית, שהיתה גם רבה מאד להם. — — — —

כי מה ראו בנו ובעבודתנו מראשית התיישבותנו ועד היום הזה? רק אדישות קרה, התנכרות ויחס של ביטול. ונוסף עוד לזה גם שמעו מראשי המדברים שלנו בעתונות הציונית הרבה דברי להג ושטות, שהם למעשים הזיקו לנו הרבה.

ומעניינת העובדה, שהערבים המוסלמים מהנאורים שבהם, הם מצדם חיפשו דרכים בעבר, פעמים אחדות, ועשו גם נסיונות להתקרב אלינו. כי הרבה מהם ידעו ויודעים זה גם היום, כי היהודים הם האלמנט היחידי אשר יוכל להכניס אל תוך ארץ עזובה זו את הפרוגרס בהתפתחותה בכל המובנים, לתועלת כל הארץ. והפיקחים שמהם יודעים גם את זה, שהניגוד שלהם עכשיו הוא רק מלאכותי שנגרם על־ידי סיבות חיצוניות ע"י מסיתים והסתה. והם, וגם אנו ילידי המקום, יודעים זה בבירור, שאפשר ואפשר מאד ליצור יחס של הבנה הדדית בינינו לבינם, צריך רק לעבוד בטקט ובהבנה פסיכולוגית דקה בזה, להכשיר את היחס הזה שנתקלקל מאד, להכשירו בדברים ממשיים, בדברי אמת, והעיקר במעשים ובפעולות נכונים המובילים אל המטרה.

ואנו מוכרחים לגשור את הגשר בינינו וביניהם, כי אחרת כל עבודתנו בישוב תתעכב.

מתוך ספרו האוטוביוגרפי של **יוסף אליהו שלוש**, מראשוני המייסדים והבונים של ת"א „פרשת חיי — 1870—1930"

מק"י — הוועד המרכזי

בשבת 12.1.74, במועדון „אחווה", רח' ברנר 21, התקיים ישיבת מליאת הוועד המרכזי בהשתתפות חברי מזכירויות המחוזות וחברים מוזמנים

על סדר היום: סיכום מערכת הבחירות.

מק"י — מחוז ת"א

אספת מחוז לסיכום מערכת הבחירות תתקיים ביום ד', 9.1.74 ב־7.30 בערב, במועדון „אחווה", רח' ברנר 21, ת"א.

המרצה פ. גינוסר

שיחת-השבוע

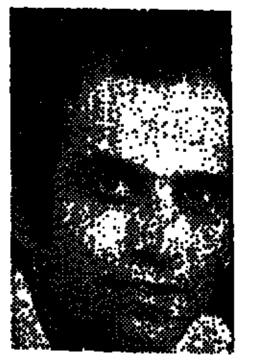

רן כהן: „מוקד" הוא יותר רשימה משותפת בבחירות

הראיון עם רן כהן — המועמד השלישי ברשימת ״מוקד״ — נערך לפני הבחירות. הכוונה היתה לשוחח על נושאים בסיסיים יותר, שמשמעותם בעינה עומדת, תהיינה אשר תהיינה תוצאות הבחירות. ממילא מובן, שאין בשיחה בין יהודה להב ורן כהן משום נסיון לנתח את הסיכויים בבחירות, אלא לנתח את המצב הפוליטי בישראל, לפני הבחירות וגם אחריהן, מנקודת ראותו של מחנה השמאל בכלל ושל הגורמים המרכיבים את ״מוקד״ — ״תכלת-אדום״ ומק״י — בפרט.

☐ כוח משיכה לצעירים

— בכמה אספות וחוגי-בית השתתפת בשלב האחרון של מערכת הבחירות?

— דומני, ב-12 עצרות. אילו ערכנו את הראיון ביום ב׳ בבוקר, כלומר ממש בסיומה של מערכת הבחירות, הייתי אומר — ב-15, וכן ב-7 או 8 חוגי-בית. לפעמים זה באותו ערב עצמו, חוג-בית וגם עצרת.

— האם זה מספיק כדי שתוכל לעמוד על השינויים בהלכי-הרוח שחלו באחרונה?

— אני חושב שכן, בייחוד, משום שהמגע שלי עם הציבור אינו מצטמצם באספות ובחוגי-בית. יש מגע אינטנסיבי עד מאד באמצעות מכתבים, תגובות, אפילו תרומות כספיות, וכן באמצעות שיחות אין-ספור. מערכת הבחירות בעינינו אינה עניין אלקטורלי בלבד. כלומר, רצוננו אינו רק להכניס לכנסת מספר מאכסימלי של חברי-כנסת. אילו רק זו היתה מטרתנו, אפשר היה עכשיו לסכם ולומר, כי היתה זו מערכת שהתנהלה בעיקרה באמצעות התנדבות, מערכה ענייה בכסף, אך עשירה בחוויות אישיות. אולם לדידנו מערכת הבחירות היתה מעין שלב, קטע של מאבק ממושך. אני חושב, כי מבחינה זו הדבר המפתיע ביותר הוא, שהתברר לנו, שהעמדות של „מוקד", יש הד עצום. מבחינת הציבור שעליו מדובר, התברר, שהקמת „מוקד" היתה דבר בעתו (אם לא מאוחר מדי). בלי לפגוע בדור המבוגרים, נדמה לי, כי החיוניות של „מוקד" מוכחת יותר מכול ע"י העובדה, שזה לראשונה גוף במרחב ה-שמאלי הפוליטי, ההולך לעשות מעשה פוליטי, מעורר תהודה עצומה בקרב הצעירים. כל המפלגות מתלוננות, שאין להן צעירים, שהדור הצעיר מתנכר להן, ובמידה שיש להן צעירים, הרי הם עסקנים. ב„מוקד" התמונה בדיוק הפוכה: המון אנשים, עם המון תקוות, גם עם המון עצב בעיניים. הדחף ה-מניע אותם לפעול אינו שמחה, אין הם ששים אל הקרב הפרלמנטרי, אלא האמונה, שיש לעשות למען הרעיונות האלה. ועובדה משמחת במיוחד, דווקא עתה, בתקופה של גיוס מאסיבי, זהו אחוז מכתבי החיילים בכלל המכתבים המגיעים אלינו. מדי יום מתקבלים אצלנו 50—70 מכתבים, מזה כ-80% מחיילים. והחיילים האלה לא רק מגלים עניין, אלא רואים עצמם כמעין שליחים, נדחפים לעשות מעשה כלשהו למען העניין. כמעט כולם מבקשים, שנשלח להם 4—5—10 עותקים מחומר ההסברה, מוסיפים כמה מילות-עידוד. זה פאנטסטי! זוהי הרגשה נפלאה, כאשר ממקומות מרוחקים, מתעלת-סואץ, מ-מזרעת-בית-ג'אן שברמה ומפינות אחרות, באופן מיוחד מיחידות קרביות, מגיעות מילות-עידוד, שעה שכאן במרכז אנו פועלים בעומס-עבודה כזה.

— מבחינה אישית, האם ציפית מראש להקף כזה של היענות ל„מוקד"?

— לא. בשום פנים ואופן. יש להודות בכנות, כי אנשי שני הגופים המרכיבים את „מוקד", „תכלת אדום" ומק"י, קשה לומר, שהם שבעו הרבה נחת בשש השנים ומחצה האחרונות. אלו היו שנים של אשליות, בהן חי הציבור, שנות הדמיון, שאנו יכולים, כביכול, לצפצף על העולם, לעשות כל העולה על רוחנו, אשליה, שממולנו אינו עומד אלא חבר-עמים ירוד וכושל, שמותר לזלזל בו ולשים אותו ללעג. הדעה הרווחת היתה, שנצליח להתחמק בין יארינג ורוג'רס, בין ועידה זו לאחרת, בין ישיבה אחת וישיבה אחרת של מועצת-הבטחון, ולעשות כחפצנו. מק"י והקבוצות שהקימו את „תכלת-אדום" לא שבעו הרבה נחת באווירה זו. זו היתה אווירה של שאננות, של הסתמכות על כוח ובאווירה כזו, מה משקלו של גורם כמק"י או „תכלת-אדום"? על כן, כמעט אף אחד מאתנו לא ציפה לתהודה חיובית המונית כזאת, תהודה אוהדת. לא העלינו על הדעת, שתהיה התגייסות לפעילות בהקף כזה. הנה, הבוקר, רק פתחנו את המשרד וצילצל הטלפון: אדם בלתי-מוכר לי הודיע, שהוא מוכן לבוא, עם מכוניתו, ביום הבחירות. ועל פי הקול נראה לי, שהיה זה דווקא אדם מבוגר. הכרטסת של „תכלת-אדום" מקיפה ה-יום כבר 7000 כתובות. זה אינו מסוג הדברים, שה-יינו רגילים להם כשפעלנו בקבוצות קטנות כגון שי"ח או „יש" או „מטאטא" בירושלים.

☐ הקמת "מוקד" — דבר בעתו

— אתה רואה בכך תופעה בזכות עצמה או תופעת-לוואי של האכזבה מן ה„מערך"?

— כאן היה בלי ספק תהליך בשני מישורים. ה-אמת היא, כי התהליך הזה החל לפני המלחמה. הוא התחיל בעצם העובדה, שהקמת „מוקד" היתה מעין בשורה. בפעם הראשונה התאחדו קבוצות השמאל השונות וגם כרתו ברית עם מפלגה שמאלית ותיקה והקימו אתה רשימה משותפת לבחירות. זה היה ה-גורם היחידי, למעשה, שפעל במגמה של התלכדות ואיחוד, ניסה לבצע מהלך של קירוב, של התגברות על המגמות המפצלות, של התלכדות סביב העיקר. אני חושב, שזה מקור ההיענות הראשונית ל„מוקד". ואני גם חושב, כי הקמת „תכלת-אדום" בהרכב זה, של הרבה צעירים, היתה מעין בשורה מיוחדת. אולם השלב השני של תהודה אוהדת זו הוא בלי ספק תופעת-לוואי של המלחמה. הזינוק של „מוקד" לא-חר המלחמה הוא הרבה יותר נמרץ מלפניה, אף-על-פי שאנו פועלים במציאות הרבה יותר קשה: חברינו ברובם מגוייסים. גוייסו החברים הפעילים ביותר, שצצו לנו במקומות שונים לפני המלחמה כמו פט-ריות רעננות. ואם בתנאים אלה התנופה של „מוקד" הרבה יותר גדולה מאשר לפנים, הרי זו בלי ספק תופעת-לוואי של המלחמה, של תחושת משבר עמוק של כל המדיניות — של מדיניות „אף שעל", מכאן, ושל מדיניות הסטאטוס-קוו המתמשך של הממשלה, מכאן. שתי האכזבות האלו גם יחד גרמו לתופעה שדיברנו עליה — ושוב, ראשית-כול בקרב צעירים, שבעצם השתתפו במלחמה, שחזו במוראותיה, ראו את היתרונות וגם את החסרונות שלנו והגיעו למס-קנה, שמוכרחים למצוא הסדר כלשהו; מוכרחים להגיע לפתרון.

— ובכן, אתה מסכם בחיוב את השותפות בין „תכלת-אדום" ובין מק"י?

— בעיקרו של דבר — כן. אני חושב, שהיתה זו טעות אילולא התחברנו. וטוב שעשינו כן לפני המלחמה. לנגד עינינו לא היה חשבון אלקטורלי בלבד. יכול להיות, שאילו הלכנו — מאיר פעיל, עמוס עוז, אני ואחרים — ברשימה נפרדת, היינו אוספים יותר קולות. לא זה מה שמדריך אותי ב-מעשי. קנה-המידה, הקובע את הערכתי החיובית כלפי ברית זו, הוא, שהיה הכרח למצוא דרך להופעתו של גוף אחיד כלשהו בצד השמאל של המפה הפוליטית. לא יכולנו להשיג את אשר השיגנו, לו בצד זה של המפה התחרו ארבע או חמש רשימות. עובדה היא, כי לפחות מבחינה פסיכולוגית, הברירה בעיני הציבור היא עתה בין „הליכוד", „המערך" ו„מוקד". אינני מדבר כרגע על תופעות, כגון הר-שימה של שולמית אלוני. זה דבר מיוחד במינו, זו בעצם גורם שליד ה„מערך", הנבדל ממנו בגלל אישיות מסויימת. אבל כגורם פוליטי-מפלגתי בעל משקל, הברירה בעיני הציבור היא בין „הליכוד", ה„מערך" ו„מוקד". כמובן, „מוקד" קטן, אין להעמי-דו בשורה אחת, מבחינה כמותית, עם שני הענקים; אבל „מוקד" הוא בעיני הציבור הגורם, המייצג דרך פוליטית שלישית. בלי ההתחברות בין „תכלת-אדום" ומק"י זה לא היה אפשרי. נוסף לזה, הקמת „מוקד" מימשה הזדמנות טובה: אנחנו ב„תכלת-אדום" באנו עם חברים צעירים מאד, בלתי-מנוסים מאד, ללא מנגנון, ללא ידע בדבר ניהול עניינים מסוג זה; לעומת זה, עם הרבה מאד מרץ, התלהבות, אמונה, עם תחושה, שאפשר להעיז, מותר להיות אפילו שובב. ואילו מק"י — מה שחסר לנו, היה במק"י, כתוצאה מן ההתלכדות קם הרכב יותר חיובי. אינני אומר, שהמסגרת של „מוקד" היא כליל השלמות, אם כי הייתי מאחל לכל גוף, העומד להקים רשימה משותפת, מערכת-יחסים כה חיובית כמו בין מק"י ו„תכלת-אדום". ברור שהיו בעיות. אולי זה נשמע קצת מגוחך, אולם נוכח ריבוי הצעירים בקרב תומכי „מוקד", יש משום בעיה בגילו של שמואל מיקוניס, אולי גם בעברו הרחוק, שהוא עצמו תיקן אותו. גם למק"י בוודאי היו בעיות אתנו, בכל התופעות השייכות לחוסר-נסיון, שובבות וכדומה.

האתגר — הסברה מעמיקה

— התעמולה נגד „מוקד" נועדה בחלקה לתקוע תריז בין מק"י ו„תכלת-אדום". האם לדעתך תעמולה זו פגעה ב„מוקד"?

— במידה מסויימת, תעמולה זו פגעה בנו. ודאי: תעמולת הבחירות מתנהלת ברוב המקרים ע"י המפלגות הוותיקות, העסקניות, שתעמולתן בלויה מזוקן ויחד עם זה רמתה נמוכה מאד והיא מכוונת לדעת-קהל, שמנהלי התעמולה בעצם מזלזלים בה ורואים בקהל הבוחרים אנשים פרימיטיביים. זוהי תעמולה שטחית, המנגנת על נימים לא סימפאטיות. אין זו הסברה רצינית. דווקא ערב הבחירות הבוחר ער לבעיות הפוליטיות. אולם תעמולה זו אינה משתדלת להביאו להתעמקות בבעיות. בשבילנו, דווקא זה היה האתגר, להגיע לרבבות אנשים ולהבהיר להם את עמדותינו. מכאן גם הקשיים שהיו לנו בהסברתנו: לא יכולנו להסתפק במשפט או שניים או שלו-שה ולגמור את העניין בהרגשה, ש„סידרנו" את ה-בוחר. מטרתנו לא היתה „לסדר" את הבוחר, אלא לנסות לשכנעו. ודאי שהמפלגות האחרות ניסו ללכת, למשל, בדרך הנסיון להפריד בין „תכלת-אדום" ומק"י, או בדרך ההצבעה על מאיר פעיל, למשל, קצין שלא המשיך בשירות, או על מיקוניס כמנהיג ותיק ובלתי-ציוני, או על רן כהן כמי שהיה בשי"ח וקפץ על גדרות ביתה של ראש-הממשלה. ודאי שהם ניסו בדרך זו להפריד בינינו ובחלקו זה גם השפיע — על אנשים, שזו הרמה בה הם הכריעו על אופן הצבעתם. אולם הקהל העיקרי, שמטרתנו היתה להגיע אליו, זה היה ציבור כואב, מוטרד, מודאג מאד, ומשום-כך דווקא היה מוכן לניתוח יותר רציני של הדברים. והעניינים הפעוטים, שבאמצעותם ניסו להפריד בינינו, הצטיירו בעיני ציבור זה כשוליים, לעומת בעיותיה הגדולות של מדינת ישראל, והעניינים הקשורים את „תכלת-אדום" ומק"י הצטיירו חשובים בהרבה — אפילו מנקודת-ראות אלקטורלית גרידא.

— האם „מוקד" זו שותפות אלקטוראלית?

— הבט, פורמלית זו שותפות אלקטוראלית. פור-מלית, החלטנו להקים רשימה משותפת בבחירות ל-הסתדרות וגם לכנסת, להקים סיעה משותפת ולנהל עבודה משותפת בכנסת. אי-אפשר לומר, כי הסכם זה היה ברמה של טריק, של תחבולה-בחירות, שיוד-עים מראש, כי אחרי הבחירות החבילה מתפרדת. בשום פנים ואופן. „מוקד" גם אינו סתם רשימה משותפת, יש בו בהחלט רמת שותפות גבוהה יותר. לדעתי, ברית זו היא משהו בין רשימה משותפת ל-צרכי הבחירות בלבד ובין גורם פוליטי אחיד. „מו-קד" עדיין אינו גורם פוליטי אחיד, אולם אין הוא רק רשימה אלקטוראלית. הולכת ונוצרת בו גם ריק-מה אנושית של שיתוף-פעולה, מתחיל תהליך של תיפקוד האנשים במסגרת הפוליטית המשותפת, על-פי כישוריהם ויתרונותיהם השונים. מתחולל גם תה-ליך נוסף: המחלוקות הפוליטיות — והיו בתחילה מחלוקות פוליטיות בין „תכלת-אדום" ומק"י — היום כבר אינן חד-משמעיות מבחינת החלוקה. אין לומר, שבשאלות השונות יאיר וראול ומיקוניס הם בצד אחד ואילו מאיר פעיל, רן כהן, גיבה, מנחם דינקר או בני טמפקין הם בצד השני. זה לא כך. ב„תכלת-אדום" יש היום גיוון השקפות הרבה יותר רב מכפי שחזינו בעבר, כיוון שהצטרפו הרבה אנשים חדשים. אינני יודע, מה יקרה בעתיד.

☐ התקרבות — כן; ביטול — לא

— על-פי הנסיון האישי שלך בשיתוף-פעולה עם מק"י, היית רוצה בהעמקת השותפות בין שני מרכיבי „מוקד"?

— ודאי שהייתי רוצה בכך, מאד. אם-כי, עלי לומר את האמת: השקפתי האישית איננה, שאיחוד מיד עדיף מפירוד. קורה, שבין גורמים שונים יש פער עצום ואז עדיף, גם מבחינה פוליטית וגם מבחינה מוסרית, שיהיה פירוד. לא הייתי מאחל לעצמי, ש„מוקד", יהיה בבחינת סופרמרקט רעיוני ופוליטי; זה היה אסון מבחינתו של „מוקד". אבל אם לנגד עינינו המצב הקיים והאופציות הפתוחות לפנינו, הייתי רוצה מאד, שהניואנסים השונים; המחלוקות, אפילו השוני במנטאליות, הקיימים עדיין בין מק"י ו„תכלת-אדום", ייעלמו במידת האפשר, שיתחולל תהליך כלשהו של מיזוג. עם זאת, אינני מוכן לכך, שמיזוג זה יתבצע בצורה של ביטול אחד הגורמים. לא הייתי רוצה, ש„תכלת-אדום" תימס בתוך מק"י או שמק"י תימס ב„תכלת-אדום". כדי שזה יהיה חיובי, ההתמזגות חייבת להיות מודעת, ראציונלית, של שני הגורמים ושל האנשים המרכיבים אותם, אגב התקרבות העמדות, ושהמחלוקת לא תהיה נטושה בין הימין של מק"י והשמאל של „תכלת-אדום" או השמאל של מק"י והימין של „תכלת-אדום". אם לא כן, הייתי מעדיף שותפות בין שני גורמים עצמאיים, שכל אחד יודע את עצמיותו.

„מוקד" יכול ליהפך לגוף פוליטי אחד ככל שהוא יתאים את עצמו להוות את האופוזיציה השמאלית הרדיקלית במדינה, וככל שהמרכיבים בו יבטלו בתוכם את מה שמפריע להם להיות אופוזיציה כזאת.

— האם ניתן להרחיב את המסגרת, בלי ש„מוקד" יהיה לסופרמארקט?

— למען האמת, כרגע איני רואה לנגד עיני גורם מסויים, שאוכל לומר עליו, שהוא יכול להשתלב במסגרת הנוכחית של „מוקד". יחד עם זה אינני חו-שב, ש„מוקד" יכול להיות המייצג הבלעדי של אותם רעיונות, אותן מחשבות ואותם יעדים פוליטיים, ש-למענם אנו פועלים. אני חושב, ש„מוקד" הוא כש-מו: מוקד לאלה שפניהם להתגברות על מגמות הפירוד. יש הרבה גורמים מסוג זה. לנגד עיני בעי-קר שני גורמים: האחד — הייתי רוצה מאד בשיתוף-פעולה יותר הדוק עם הפנתרים. זהו דבר חשוב וחיוני מאד, לדעתי, גם לפנתרים וגם לנו. אני, כיוצא אחת הגלויות, שהפנתרים ברובם נמנים עליהן, אני רואה את הדבר חיוני מבחינת המציאות הפוליטית, בה הם פועלים, ומבחינת המציאות החברתית, ממנה הם באים; הדבר חיוני גם לנו, כי הפנתרים נמנים על שכבה סוציאלית, שאחיזתנו בה קטנה מדי ועדיין לא אותנטית — בעוד שהפנתרים הם גורם אותנטי באותה שכבה. הגורם השני שלנגד עיני הוא הקיבוץ הארצי, מפ"ם, מפלגת-העבודה. איני יודע, מה תהיה ההתפתחות בהם. הייתי רוצה מאד, שתתחולל התפתחות, שתאפשר פעולה משותפת עם גורמים פוליטיים אלה. כפי שכבר אמרתי, אינני חושב, שאנו המייצגים הבלעדיים של רעיונות השלום או של השאיפה לחברה מתוקנת או סוציאליסטית. אני חושב, שהם נאבקים למען רעיונות אלה, בדרכם-הם. לדעתי, כמובן, עדיף לעשות כן מבחוץ, כפי שאנו עושים, עם ההחלטיות הגדולה יותר שלנו, בתחום ה-סוציאלי, הבטחוני והמדיני. אולם הם בהחלט בעלי-ברית לכל התקוות ולכל השאיפות. אינני יודע, מה תהיינה ההתפתחויות בקרב גורמים אחרים, כגון ב-קרב תומכיה של שולמית אלוני או במר"י. אני מקווה, שאם נצליח ליצור תהליך של תגודה שמאלה — ובעצם, זו משימתו היסודית של „מוקד" — הרי לפי הערכתי גורמים אלה יגיעו בהכרח לדרגה כל-שהי של התקרבות אלינו ובמקרה זה אולי נשקפים סיכויים גדולים מאד. עם זאת, עלי לומר, כי היעד העיקרי שלנו צריך להיות, לדעתי, הקמת גוף חי, פעיל; ועל-כן אני סומך קודם-כול על עצמנו.

☐ שיקולי הסכם-העודפים עם "הפנתרים"

— זו אולי ההזדמנות להסביר, מה הניע את „מוקד" לחתום על הסכם-עודפים עם הפנתרים ולא עם רשימה אחרת, אולי קרובה יותר ל„מוקד" מבחינה רעיונית.

— אינני בטוח, שאנו קרובים מבחינה רעיונית לרשימה אחרת יותר מאשר לפנתרים. אנו נמצאים עתה בתקופה שלאחר מלחמה, אולי חלילה גם לפני מלחמה, או אחרי מלחמה ולקראת שלום. אך בסיכומו של דבר, העיקר, שלמענו אנו פועלים, הלא הם החיים עצמם. ואם מדברים על החיים, הרי הבעיות שהפנתרים מעלים, הן העיקריות. בנושאים אלה אנו חושבים כמעט בדיוק כמוהם וקירבתנו אליהם היא עצומה. עם זאת, קשה לומר, כי קירבה זו היתה ה-שיקול היחידי בעניין הסכם-העודפים. צריך לומר בגלוי ובכנות, שהיו לנו גם שיקולים אלקטוראליים. הערכתנו היא — וייתכן, שעד להופעת מלים אלו בדפוס היא תתבדה — שלפנתרים סיכויים טובים יותר מבחינה אלקטורלית מאשר לרשימות אחרות שבאו בחשבון. לאחר אישור חוק באדר-עופר, אין לגורמי השמאל, לכוחות השלום, מנוס מעשיית חש-בון, כיצד לא לאבד 10,000 או 12,000 קולות לחינם ולתת אותם במתנה, למעשה, ל„ליכוד" או ל„מערך". אולם, למרות שיקולים לגיטימיים אלה, אני חושב, שהשיקול העיקרי היה, שרצינו במפורש בהתקרבות וביצירת תנאים לשיתוף-פעולה בינינו ובינם.

— אלה שיקולי „מוקד". האם אתה חש בנטייה דומה גם בקרב הפנתרים?

— אני חושב שכן. אני יודע, שהיה שם ויכוח והיה זה במידה רבת ויכוח פוליטי. אמנם נכון, שגם הם חימרו עלינו כעל גורם פוליטי בקירבתם, שיש לו הסיכויים הטובים ביותר לא להיכשל במחסום אחוז-החסימה, אלא להשיג יותר מזה; עם זה ברור לי, שלאור היכרותם עם גורמים פוליטיים שונים, הם רואים ב„מוקד" גם גורם אמין יותר, אחראי יותר מאחרים. נדמה לי, שנכונותם לחתום על הסכם-עודפים עם „מוקד", מקורה גם בתחושה, שהגורמים האחרים מדברים רק על שלום ובטחון. אורי אבנרי, למשל, מבליע את הבעיות הסוציאליות ומודה, בעצם, שאין לו הרבה מה לומר בעניין זה; ושולמית אלוני, עיקר מאבקה הוא אמנם בתחום החברתי, ולדעתי הוא חיובי, אבל יחד עם זה, אין זה בדיוק אותו תחום, המעסיק ומטריד את השכבות, עליהן נמנים הפנתרים. יש להם בעיות הרבה יותר ראשוניות מבעיית הדת והמדינה — שאני אינני מזלזל בה. מנקודת הראות של המאבק למען יציאה מן המצוקה, היה גורם אחד, שהוא יותר קרוב אליהם מן האחרים, וגורם זה הוא „מוקד", ולדעתי, לכן התקשרו אתנו בהסכם-עודפים.

— והשאר ייאמר ע"י הבוחר...

ריאיין: יהודה להב

זרקור

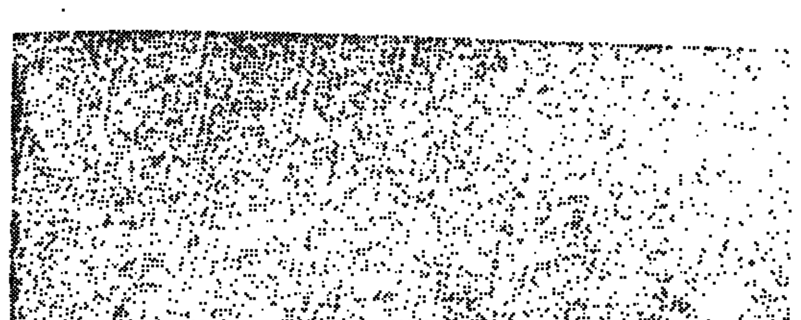

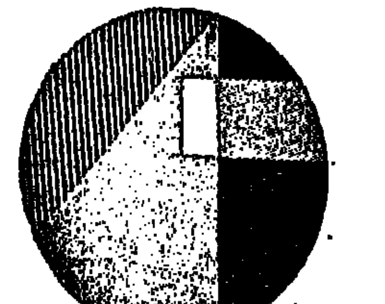

משבר האנרגיה והסכסוך הישראלי־ערבי

מאת יונתן גרינבוים

מתארצות התעשייתיות הע־שירות באות ידיעות מדאיגות· ב־צרפת נסגרו לשבועיים (בינת־יים) מפעלי המכוניות הגדולות של "סיטרואן"· חברות־התעופה בעולם מקצצות בצריכת הדלק ומצמצמות את מספר הטיסות· באירופה מבטלים מירוצי מכונ־יות וסלונים לתצוגתן· ארצות אירופה המערבית אוסרות את השימוש ברכב פרטי בימי א'· בארה"ב מקטינים את מהירות הנסיעה המותרת, דבר הגורם ל־סכסוכי־עבודה עם נהגי משאיות ועם חברות אוטובוסים בין־עירו־ניות· באנגליה מקצצים את שבוע־העבודה· וכל זה אינו אלא התחלה· משבר הדלק, אשר ה־מומחים דיברו וכתבו עליו כבר מזמן, היה לעובדה·

היא היתה לעובדה על רקע מלחמת יום־הכיפורים והחלטת ועידת־כוויית של ארצות־ערב המייצאות נפט על צמצום ייצורו של הנפט העולמי ב־5% מדי חו־דש, כל־עוד לא תיסוג ישראל מהשטחים הערביים הכבושים.

אפשר היה לחשוב, איפוא, שמשבר ה־דלק בא בנובמבר 1973 כתוצאה ישירה מן החרם הערבי, שהוא מצדו פועל־יוצא ממלחמת יום־הכיפורים. אולם, העולם יודע שאין זו האמת. עתוני אירופה ואמ־ריקה מסבירים, שמשבר הדלק הוא בעצם תוצאה מן הגידול המהיר של הצרכים בנפט של הארצות התעשייתיות, גידול שעליית הייצור בשדות־הנפט איננה יכולה להדביקו. עוד בחודש או־גוסט כתב „לה מונד", בשם פקיד צרפתי בכיר האחראי למדיניות האספקה: „צריך... שהיא (סעודיה) תגדיל את ייצור הנפט בערך ב־15% לשנה. אין פת־רון אחר". ובכן, כפי שהסבירו נציגי סעודיה זמן רב לפני מלחמת יום־הכיפו־רים, אין מדינתם מעוניינת להגדיל את ייצור הנפט שלה לא ב־15% לשנה ולא באחוז אחד. אין לה שימוש לאותם מיל־יארדים דולארים במטבע זר, שהיא מק־בלת תמורת הנפט שלה, בעיקר כאשר היא יכולה להוסיף ולקבל אותם, ואף בכמויות גדלות והולכות, בלי להעלות את ייצור הנפט, ע"י העלאת מחירו. נציגי סעודיה ממשיכים להסביר, שהם מעוני־נים לשמור על רזרבות הנפט שלהם לע־תיד לבוא, במקום לבזבז אותן במשך שנים מעטות תמורת כסף שערכו יורד בהתמדה.

□ עידן הנפט מתקרב לקצו

אין ספק שהנפט הוא הדלק הנוח והזול ביותר, שהאדם המודרני השתמש בו עד עכשיו. אין צורך לבנות ערים תת־קרק־עיות שלמות ולהוציאו מבטן האדמה בעמל רב. הוא יוצא מהאדמה בעצמו, בלחץ הגאזים. הוא קל יותר מחומרי־דלק אח־רים לשימוש ולהובלה, ועל־כן זול יותר. אולם הנפט מהווה רק 5% מהכמות הכל־לית של חומרי־הדלק בכדור־הארץ, בזמן שהגאז מהווה 8% והפחם — 76% מה־כמות הכללית. הרזרבות הידועות של נפט מגיעות ל־237 מיליארד טון. ברם, כדי ל־ספק את הצרכים ההולכים וגדלים בדלק, יהיה צורך, עד שנת 2000, ב־320 מיל־יארד טון. אין ספק, עידן הנפט, אשר התחיל ב־1910, הולך ומתקרב אל קצו.

מאז ומתמיד השתמש האדם בחומרי־דלק. חומר־הדלק הראשון היה העץ. במשך אלפי שנים חימם האדם את עצמו, בישל את מזונו, ייצר מכשירים ממתכת על־ידי שריפת עצים. רק בשנת 1800 ב־ערך החליף הפחם את העצים. כחומר־דלק משמעותי הופיע הנפט בערך ב־1910, עם המצאת המכונית והמטוס. אולם עוד ב־1950 השתמשו בני־האדם בפחם לכיסוי 61% מצרכיהם בדלק. בשנת 1970 ירד אחוז השימוש בפחם למחצית — 30.6% והשימוש בנפט עלה ל־45.6%, הגאז — ל־17%, החשמל המיוצר ע"י מים — ל־5.8% והחשמל מתחנות אטו־מיות ל־0.5%.

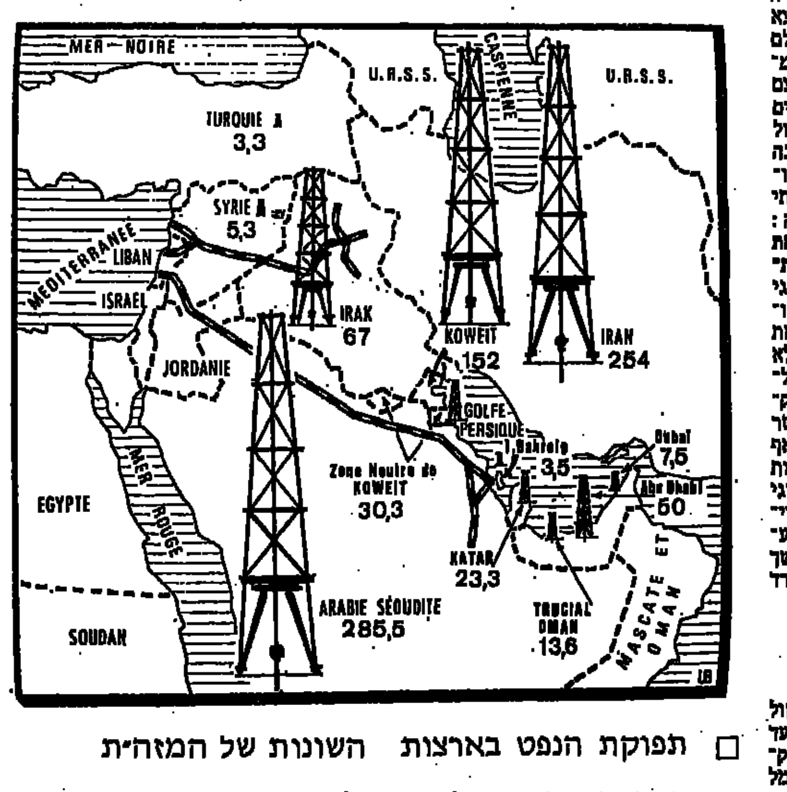

□ תפוקת הנפט בארצות השונות של המזה"ת

ב־1965 הופיעו תחנות החשמל האטו־מיות הראשונות. הן עדיין יקרות מדי, מעטות מדי, אולם אין ספק שהעתיד שייך להן. הנפט הולך וכלה — הצרכים בדלק הולכים וגדלים. וכמו שהפחם החליף את העץ והנפט החליף את הפחם, כך תחליף האנרגיה האטומית את הנפט. אולם ברור, שזה עדיין רחוק. כדי שאפשר יהיה לייצר אנרגיה חשמלית זולה בעזרת האטום, כדי שאפשר יהיה להפעיל כלי־תחבורה גדו־לים וקטנים בעזרת סוללות חשמל, עוד דרושה עבודת מחקר מדעית וטכנית גדו־לה, יקרה וממושכת. ובינתיים?

□ כשלון הקפיטאליזם

במידה שהמשק התעשייתי גדל ונעשה יותר ויותר מתוחכם ומסובך, כן נדרש יותר ויותר תכנון מדעי של אותו משק. המשק התעשייתי הקפיטאליסטי המשגשג של ארה"ב, אירופה ויפאן נכשל בתיכנו־נם של מקורות האנרגיה. העובדה, שר־זרבות הנפט קטנות באופן יחסי, היתה ידועה כבר מזמן, על כן היתה זו קלות־דעת להזניח את הפחם במשך 20 השנים האחרונות. בשנות ה־50 נהפכו אזורי מכ־רות־הפחם באירופה המערבית ובארה"ב לאזורי המצוקה, חוסר־העבודה והמשבר החמור. רבבות כורי פחם נאלצו לנטוש את בתיהם ולהחליף את מקצועם. לא השתלם להפעיל מכרות־פחם ביכולת מצומצמת, הם נסגרו והוזנחו לעשרות ולמאות. היום קשה מאד לשוב ולהגדיל את תפוקת הפחם, אין פועלים ויהיה צורך בזמן רב עד שהמכרות המוזנחים יוכשרו לייצור מוגבר.

נכון, בימים רגילים הפחם הוא דלק הרבה יותר יקר מן הנפט. אולם בתקופת מחסור בנפט, כאשר מחירו עולה מדי יום, הופך ייצור הפחם כדאי יותר ויותר. אין מחסור ברזרבות של פחם. הן מגיעות ל־7,600 מיליארד טון (לעומת 75 מיל־יארד טון נפט) ומהוות 76% מרזרבות הדלק הכלליות. עד לפיתוח מתאים של האנרגיה האטומית או עד לגילוי מקורות חדשים של נפט או מקורות אנרגיה אח־רים, אפשר היה להגדיל בהרבה ובמהי־רות את ייצור הפחם. אלא שתעשיית הפחם בעולם המערבי נהרסה, כאמור, ע"י תחרות הדלק הזול והנוח יותר: הנפט.

במקום זה צריך להדגיש, כי באירופה המזרחית לא נהרסו מכרות הפחם. נכון, גם שם הושם הדגש — ובצדק — על פי־תוח ייצורים של הנפט והגאז. אולם שמרו גם על מכרות הפחם. הרבה כלכלנים, ואני בתוכם, חייכו ברחמנות, כאשר קראו בע־תונות הסובייטית דו"חות סטאטיסטיים, שהדגישו כי ברה"מ עלתה למקום הרא־שון בעולם בייצור הפחם והחמאה. היו שראו בזה שמרנות של אנשים, המתעק־שים לייצר חומרים שעבר זמנם. מתברר, שעד כמה שהדבר נוגע לפחם, טעות היתה בידם.

□ יעילות חרם הנפט הערבי

על פני השטח נראה, שמדיניות חרם הנפט הערבי חוגגת נצחון אחרי נצחון. הם הכניעו את יפאן ואת הפיליפינים, את השוק האירופי המשותף ומדינות רבות אחרות. מדינות ידידותיות לישראל נהפכו נייטראליות ונייטראליות היו לעויינות. ברם, תוצאות אלה הן רק תופעות שעל פני השטח ורק לזמן קצר. חרם הנפט הערבי הוא חרב־פיפיות והוא עלול לפגוע במפעיליו כמו בומראנג.

מדינות־ערב המייצרות נפט החליטו שלוש החלטות בכוויית: א) להקטין בכל חודש החל מנובמבר 1973 את תפוקת ה־נפט הכוללת ב־5%; ב) לספק נפט כמו בעבר למדינות ידידותיות ולקצץ באספ־קת הנפט למדינות נייטראליות; ג) להפ־סיק את יצוא הנפט למדינות „עויינות" לערבים. בינתיים, לאחר שהחרם נשא את פירותיו הראשונים, ניתנו הקלות מסו־יימות לשלוש מדינות: צרפת, בריטניה ויפאן.

אין ספק, לטווח קצר זהו חרם יעיל, שהופעל ברגע המתאים. הוא איננו הגורם למשבר האנרגיה, אבל הוא מחריף ומנ־צל אותו למטרות סחיטה פוליטית, וזה פעל, כפי שראינו, בהצלחה לא מעטה. אולם, ברבות הימים יגרום החרם למדי־נות־ערב יותר נזק מאשר למדינות התע־שייתיות.

בכל המדינות התעשייתיות שנפגעו מ־חרם הנפט החלו כבר היום להפעיל כל מיני תהליכים, כגון הגברת ייצור הפחם והגאז, חיפוש מקורות נפט אלטרנטיביים, הגברת החיפושים אחר שדות נפט חדשים, הפעלת תוכניות להפקת נפט משדות חד־שים שכבר נתגלו, אשר הוזנחו במקרה, כגון השדות באלסקה ובקרקעית הים הצ־פוני. צעדים אלה עשויים לתת את תוצ־אותיהם בעוד שנה, ואז תהיה התוצאה היחידה של חרם הנפט הערבי שחרור הולך וגובר של מדינות תעשייתיות מתלו־תן בנפט הערבי.

המדינה העיקרית, שנגדה מופעל חרם מוחלט, היא ארצות־הברית. ודווקא אר־צות־הברית של אמריקה היא המדינה ש־תרוויח מחרם הנפט הערבי, אם הוא ית־משך מעל למספר חדשים, יותר ממה ש־היא מפסידה. כבר עכשיו בוטלה ההת־נגדות הסביבתית להנחת צינור־הנפט מ־אלסקה. כבר עכשיו מחדשים את ניצולם של שדות־נפט שנעזבו, מפני שיותר כדאי היה לקנות נפט ערבי מאשר לנצל אותם. יחד עם זה תחדש חיפושי נפט בארה"ב ובארצות אחרות כמו ונצואלה, בוליביה ועוד. אולם העיקר הוא שארה"ב תסבול מחרם הנפט הרבה פחות מארצות אחרות, הנפגעות ממנו. ארה"ב צורכת 775 מיליון טון נפט בשנה, שהם 35% מהצריכה ה־עולמית. 550 מיליון טון הם מתוצרת עצ־מית. היבוא, המגיע ל־225 מיליון טון, הוא ברובו מארצות אמריקה הלאטינית. חלקן של ארצות־ערב ביבוא הנפט ל־ארה"ב הוא קטן. על כן, במידה שארה"ב תיפגע מחרם הנפט, תיפגע התחבורה שלה — מכוניות פרטיות וכו', ייפגע חימום הבתים והמשרדים, שיירד בכמה מעלות, אבל לא ייפגע הייצור התעשייתי, לכל הפחות לא באותה מידה כמו זה של אר־צות אחרות שהחרם חל עליהן. לפיכך מקווה התעשייה האמריקאית לכבוש מח־דש את השווקים, אשר הפסידה בעבר לתעשייה האירופית או היפאנית. יוצא, שהערבים עוזרים ל„אוייביהם" האמריק־אים ופוגעים ב„ידידיהם" האירופיים. ב־מצב זה מובנת הקריאה שקרא חסנין היי־כל להפסיק את החרם על אירופה.

מדינות ערב חיות מהנפט. הוא מספק להן את האמצעים לייבא מזון, מכוניות, דברי מותרות. הוא מאפשר להן לתמוך במדינות העימות עם ישראל — מצרים, סוריה וירדן, ולממן את רכישות הנשק שלהן. הוא מאפשר להן לתמוך בכסף רב בארגוני־הטרור הפלשתינאיים. אמנם נכון שכמות הכסף שהן מרוויחות מהנפט עולה בהרבה על כל ההוצאות האלה וכי למדי־נות הנפט הערביות העשירות יש רזרבות כספיות עצומות, אולם חרם ממושך וצמ־צום התפוקה עלולים לדלדל רזרבות אלו באופן מסוכן.

□ ישראל מול חרם הנפט

לכאורה, הגביר חרם הנפט את בידוד ישראל בדעת־הקהל העולמית והחליש את מעמדה הפוליטי, אבל זה רק לטווח קצר ורק באופן חלקי. אדם החושב, שישראל ורק ישראל אשמה במלחמות ובחוסר שלום במזרח־התיכון, יכעס על ישראל כאשר לא יוכל לנסוע ביום א' לטיול במכוניתו. אולם אם הוא חושב שהערבים אשמים או אם הוא נייטראלי וחושב ששני הצד־דים אשמים — וכאלה הם הרוב — הרי הוא יכעס על הערבים. ככל שהחרם יימ־שך וסבל הקהל הרחב יחריף, כן יגבר הזעם על הערבים. כל זה, כמובן, בתנאי שממשלת ישראל בהתנהגותה ושרי ישראל בנאומיהם לא ישתדלו לשכנע את האיש הפשוט באירופה, אמריקה או אסיה, ש־ישראל, בעצם, איננה רוצה בשלום, אלא בכיבושים, מפני שאם הוא ישוכנע בכך, עלול זעמו לפנות נגד ישראל. ישראל חייבת להוכיח לאורחיה, לאויביה ולדעת־הקהל בעולם כולו, שכל מה שהיא רוצה הוא רק שלום ובטחון, שאין היא מתכוונת להתפשטות טריטוריאלית לשמה.

נשק הנפט הוא חרב פיפיות העשויה לפגוע במפעיליה, בתנאי שממשלת ישר־אל ושריה לא ייחלצו לעזרתם.

הצלחות חרם הנפט הערבי אינן צריכות לגרום פניקה בישראל. הן רק זמניות. בידוד ישראל בעולם הוא קודם־כול תוצ־את ממדיניותה השחצנית של השלישייה גולדה—דיין—גלילי, אשר עזרה לערבים לשכנע את העולם שישראל איננה מעונ־יינת בשלום, אלא אך ורק בשטחים, בכי־בושים ובסיפוחים. במידה שנצליח לשכ־נע מספר רב של אנשים שאנו רוצים ב־שלום־אמת ומפחדים לא מנסיגה לגבולות בטוחים ומוכרים, אלא מנסיגה בשלבים עד לים והלאה — ויש לנו סיבות טובות לפחד מזה בגלל השנאה הערבית והאיבה הבלתי מתפשרת — נצא מבדידותנו. במק־רה זה לא יהיה נשק הנפט מסוכן ליש־ראל, אלא לאוייביה.

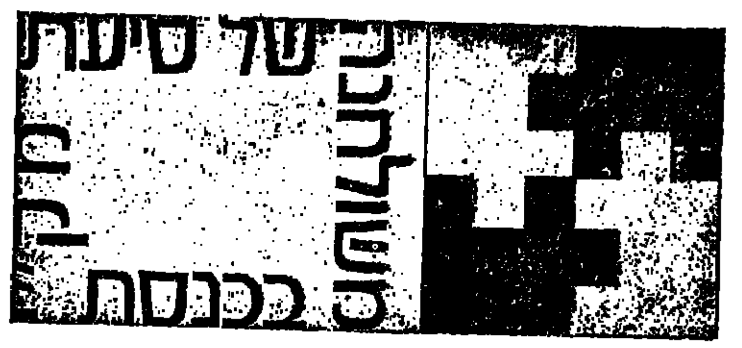

חוק שהלוואי ולא נזדקק לו יותר

דברי ש. מיקוניס בדיון על חוק החייל המשוחרר

אני רוצה להיכנס לעניין של בריחת שר־האוצר מאולם המליאה. רשאי שר לשבת ורשאי ללכת. אין זה צריך להשפיע על הנואם.

כן אין ברצוני לדבר על אוזלת־היד ה־שוררת בהרבה שטחים. חיינו בטעות, ש־אנחנו מאורגנים להפליא. מסתבר שאיננו מאורגנים כל כך להפליא. הזמן הזה, ה־משבר הנוכחי, מראים שיש הרבה פינות בלתי־מאורגנות, בלתי־מסודרות.

יוסף תמיר (גח"ל): בשנות השובע הס־תאבנו.

ש. מיקוניס: בשנות השובע הסתאבו חלקים מסויימים של הציבור. לא ציבור הפועלים, לא ציבור העובדים הסתאב. אותם החזיקו ברסן וממשיכים להחזיק ברסן. הסתאבו אחרים, שנהנו מן ההפקר.

חוק חיובי

החוק שהובא היום, הטענה היסודית שלי כלפיו היא זו, שמביאים אותו — ומייד מתחילים לדון בו. זה חוק רציני. צריך לעבור עליו. צריך ללמוד אותו.

יחד עם זאת, הרוח הכללית של החוק חשוב. זה חוק חיובי. הוא אמנם לא יפתור את כל השאלות, אבל הוא יפתור חלק של השאלות בצבא. כאשר אני אומר „ב־צבא", זאת אומרת גם בעורף, כי הצבא שלנו הוא צבא מילואים בעיקרו. אני שמח לסעיף 12, הנותן פתח לפתרון השאלות גם בקשר לעצמאיים, שאלות של חוגים רחבים, של שכבות ביניים של העם, ש־בדרך כלל, אם לדבר על סוג אחד שאני מכיר, על סוג בעלי־המלאכה, מפקירים אותם בהרבה מאד מקרים. וזה ציבור המונה 30—35 אלף נפש.

סעיף 12 בכל־זאת נותן איזשהו פתרון לבעיה זו. אפשר, כמובן, אם נחקור היטב בדבר, למצוא הצעות לשיפור ולתיקון, והוועדה שתטפל בהכנת החוק לקריאה שניה ושלישית בוודאי תדון בכל מיני הצעות כדי לעשות את החוק הזה ליותר יעיל וליותר עונה לדרישות של החיילים פיום.

הדו-שיח הרצוי

אני נזכר, שבסוף שנות ה־20, או בת־חילת שנות ה־30, חנכו את בית־החולים רמב"ם בחיפה, ואורח־הכבוד ונואם־הכ־בוד היה המשורר חיים נחמן ביאליק ז"ל. הוא בירך את בית־החולים ואמר: הייתי רוצה שבית־חולים זה יהיה מדבר שממה ושלא יבוא איש בשעריו. בהמשך לרעיון הייתי אומר: הלוואי ולא נזדקק יותר לחוק הזה. יש מי שעושה חשבונות שזה יקח המון זמן ושיצטרכו עוד להאריך את החוק... אינני מתפלל לזה. אני מתפלל לכך, שוועידת־השלום בז'נבה תהיה ועי־דת־שלום של ממש, שיושג שם הסכם־שלום בין ישראל והארצות הערביות הש־כנות, שתמצא שם את פתרונה בעיית העם הערבי הפלשתינאי, בעיית הפליטים הער־ביים, ושנגיע סוף־סוף לשלום. אם נגיע לשלום, נגיע גם לרווחה. לא נזדקק לכל־כך הרבה מיליארדים השקעה בכוחות ה־בטחון, אם כי תמיד יהיה צורך לטפח את צה"ל ככוח־המגן של מדינת־ישראל.

אינני בונה על מלחמה. אני חושב, שמי שמכיר את התנאים הבין־לאומיים, את יחסי הכוחות המשתנים, את החיים הבין־לאו־מיים של היום, המתבססים על מגמות חז־קות של דו־קיום בשלום אשר גוברות והולכות, יודע שאיננו חיים על המאדים, שאנחנו חלק של העולם כולו ושגם אנחנו נוכל להתקיים פה על יסוד של דו־קיום בשלום עם השכנים הערביים. כמובן — אני מדגיש זאת — לא הכול תלוי בנו, הדבר תלוי גם בצד הערבי, אבל הרבה תלוי בנו, מפני שאנחנו מדינה מפותחת, מודרנית, מדינה של עם חכם ונבון, וכפי שהיו קוראים לנו פעם — של עם־הספר. לצערנו, לא המשכנו מסורת זו של עם־הספר בארץ הזאת. על־כל־פנים, יש יסוד לחשוב, שההתפתחות הבין־לאומית מצד אחד ושתי מעצמות־העל מצד שני כפו עלינו ועל הערבים גישה „אחרת" לנושא הסכסוך הישראלי־ערבי. מה לעשות? לא רצינו בזה. רצינו שיהיה דו־שיח בין גולדה מאיר לבין אנואר סאדאת, ולא דו־שיח, מעל לראשינו, בין ברז'נייב לבין ניכסון. אבל, כך יצא. היות שאלה למטה לא שוחחו, באו אלה מלמעלה לשוחח ולהחליף דברים. פעם, בדיון מדיני, אמר־תי, שלא כל מה שיציעו לנו אנחנו חייבים לקבל, אבל יש לשאוף לשלום צודק ובר־קיימא, אשר יבטיח את האינטרסים הל־אומיים שלנו ולא יקפח שום אינטרס לאומי־חוקי של העם הערבי הפלשתינאי.

מס כבד על רווחי-מלחמה

לא נדבר עכשיו יותר על פוליטיקה. יש לנו עניין עם חוק שהוא תוצאה של מצב פוליטי מסויים, אומלל מאוד, טראגי מאוד, ביחסים בין ישראל והארצות ה־ערביות. לפיכך אני מחייב את עצם החוק הזה. כמובן, אמליץ להעביר אותו לוועדה מתאימה. בתור חבר ועדת־העבודה של הכנסת, אעמוד על־כך שגם ועדת־העבו־דה תשתתף בזה. אם תהיה זו ועדת משו־תפת של ועדת־הכספים, ועדת־החוץ־והב־טחון וועדת־העבודה — הרי תשתתף בזה כנסת זוטא. על־כל־פנים, צריך למצוא דרך שהכנת החוק לקריאה שנייה ושלי־שית תיפול לידיים נאמנות היודעות לטפל בחוק הזה, יודעות מה לעשות, מה לתקן, מה להוסיף ומה לגרוע, כדי לתת סיפוק לכל אותם רבבות מגוייסים, המהווים, ל־מעשה, מידגם של הציבור הישראלי כולו.

לבסוף, עוד דבר אחד. אני יודע שתו־גש היום על־ידי „הליכוד" הצעה לסדר־היום על ענייני משק וחברה. אינני חושב, שאפשר, ע"י דיון בכנסת או ע"י העברה לוועדה, לפתור שאלות כאלה, שאלות משק וחברה. היום, למשל, ראיתי כתבה בעתון „הארץ" נגד תשלום מלוא תוספת־היוקר בינואר 1974. זו דרישה של הת־אחדות בעלי־התעשייה. אני חושב, שאפי־לו התאחדות בעלי־התעשייה עושה שגיאה כאשר היא מציגה כך את השאלה, כיוון שעובדה היא, שרוב בתי־החרושת עובדים בהרכב של פחות מ־80% מהעובדים. ה־תפוקה של העובדים גדלה. ההתייקרות גדולה מאוד, ואם לא ישולם לעובדים, ה־עושים מאמץ ומעלים את התפוקה, מלוא תוספת־היוקר, אני חושב שבעלי־התעש־ייה יגרמו בכך נזק לעצמם.

הנה, כרגיל, כאשר אני מדבר, מופיע חה"כ ארליך (גח"ל). קראתי מאמר שלו על הנושא של מס רווחי־מלחמה. הוא מת־נגד למס רווחי־מלחמה ומוכיח שזה לא נחוץ, מיותר ולא יתן דבר. אני חושב, שחה"כ מזרחי, מאגודת ישראל, צדק ב־הדגישו, שלא ייתכן מצב כזה, מצב של חירום, כאשר חלקים מסויימים של ה־ציבור הישראלי, יגרפו את השמנת של כל עמל הארץ הזאת, שיבנו לעצמם וילות — לא רק על־חשבון קו בר־לב, אלא גם בעקבות „סתם" רווחי־מלחמה, על־יסוד ספסרות ורווחי־יתר — בלוס־אנג'לס ובשוויצריה. צריך להגביל את החוגים האלה, לרסן רווחים אלה ול־הטיל עליהם מס כבד. זה בכלל לא יפריע להשקעות־הון במדינת־ישראל. עד היום לא קיבלנו סטטיסטיקה מעודכנת על כל ה„אושר" שהמשקיעים הזרים מביאים ל־מדינת־ישראל. החוק הזה לטובת החייל המשוחרר קשור בהוצאות של עשרות מיל־יונים לאוצר המדינה, זאת־אומרת, למש־לם־המס, לעמך, וכאשר החוק הזה, בדרך־כלל, מכוון לעמך וימומן על־ידי עמך, צריך להבריא את האווירה בכך, שלא יהיו אצלנו קבוצות של אנשים המתעשרים על־חשבון העם היוצר והלוחם. לא צריך להיות מצב כזה שהבית בוער והשעון, שעון רווחי־היתר, הולך לו.

עצם הבאת החוק הזה, בין שיחשדו ש־הוא לצרכי בחירות ובין אם לא, הוא חשוב, חיוני וצריך להעבירו לוועדה מת־אימה כדי להכין במהירות לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

18.12.73

לוטו
יום שני
המועד האחרון
למסירת טפסי
הלוטו

صورة عن الأصل

מכל הבחינות

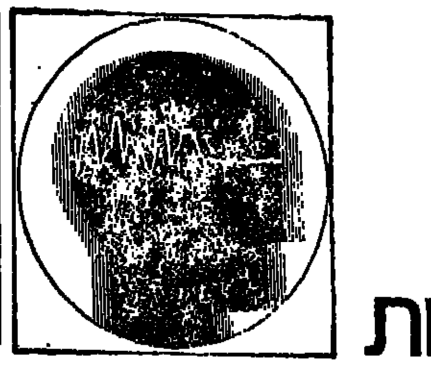

המערכת מקדמת בברכה את המשתתפים "האורחים" במדור זה, המביעים איש איש את דעתו, בטורו

לפי שעה

יעקב בסר

תמימות ערמומית

מה שלא כולם ראו, אך כמעט כולם חשדו, ברור עתה לכול. אין סודות. עתה מדברים על כך ב־פומבי. ברדיו, בטלביזיה. שמעון פרס גלוי־הלב אמר זאת בבירור ולא הו־תיר צל־צלו של ספק.

גברת מאיר, היא שתרכיב את ה־ממשלה הבאה. ומה הפלא, „הרי היא העומדת בראש רשימת המערך לבחי־רות... או מדוע אתם מופתעים, לא ידעתם ?" בערך זו היתה נעימתם של פרס, גלילי ותלמי בראיון טלביזיוני אחרי הבחירות.

עתה שוב אין מטילים ספק שמר משה דיין יכהן באותה ממשלה, כנר־אה כשר־הבטחון. הרי דבר אחר אין הוא יודע לעשות... עתה גם ברור שמר גלילי יהיה המרכיב הראשי של תפריטי המטבח הנודע. הטרויקה שוב נכונה לחירתם ולהוביל את הארץ ל־אנשהו...

אבל הובטחו שינויים אישיים... הם יהיו, אל דאגה! הלא ישנם שרים שהתפטרו, או שהצהירו שלא יכהנו קדנציה נוספת. יצורפו כמה עלי־תאנה מחייכי־סבר, כדי לקשט את פני הגב־רת המורת־הסבר והכול יבוא על מקו־מו בשלום.

לשינויים אלה שלא יחיו, שינויים למעשה, תהיה השפעה על הליכתנו ל־ז'נבה, על חיינו היומיומיים, על שי־רותנו במילואים, על הפער שלא ישו־תנה... על הכול. אבל לא למען אלה הצבענו חברי ואני. זה ברור. אך גם אלה שקראו להצביע „בכל זאת מע־רך", הצביעו על שינויים שיבואו, רמזו וכמעט הכתירו את יגאל אלון ראש־ממשלה...

הם, כלומר אינטלקטואלי המערך, המתלבטים די כדי לעוור אמונות, אך לא די כדי להפיק מסקנות, הבטיחו והגיגית שלא ינוחו ולא ישקטו עד תבוא הנהגה אחרת, כלומר יונית יו־תר, רעננה יותר, אמינה יותר...

ובכן, רבותי, מה מעכב בעדכם ל־השמיע את קולכם? האם תחכו עד שתתכנס הממשלה החדשה במת־כונת הקודמת והכנסת, כמימים ימי־מה, תעניק לה את האמון? הרי עכשיו כבר ברור, שאלה שהטילו ספק בהכ־רזות על שינויים משמעותיים בהרכב הממשלה צדקו. מדוע, אם כן, לא יקומו א.ב. יהושע ומתי פלד וכל ה־אחרים ויאמרו למצביעים (כדי שלא יהיו מרומים, פשוטו כמשמעו...): רבותי, מצטערים, טעינו. הערכתנו את כוחנו־מבפנים היתה לא נכונה!

לא. הם לא יעשו זאת. כי אין זה מאפיין את הכוחות הפוליטיים בארץ בדרך כלל. והם לא יעשו זאת מעוד סיבה אחת, עליה נעמוד בהמשך.

סמוך להתכנסות ה„בכל זאת מערך" הראו הסקרים השונים, שהמערך נמ־צא בירידה תלולה מאד, שהוא עתיד לזכות ב־45 מנדטים. שבוע לאחר ה־כנס ופרסום קריאת אנשי־הרוח ההשו־בים להצביע בעד המערך, עלה ה־מערך ל־50—51 מנדטים...

כלומר, 5—6 מנדטים, שהם למעלה משבעים אלף קולות, נבחרו ישירות כתוצאה מקריאת הכנס הנ"ל. חלק נכבד מאותם קולות עשוי היה להינתן לרשימות היוניות כמו „פנתרים", מרי"י או „מוקד".

התוצאה ברורה: חיזוק הכוחות ה־שמרניים במערך, החלשה והכשלה של הרשימות היוניות — אלה הן שתי ה־תוצאות המיידיות מן ההצבעה „בכל זאת מערך".

איני רוצה להיכנס עתה לוויכוח עם התפיסה הזאת של „בכל זאת...". מה זה בכלל? ממתי בשאלות כל־כך גורליות כמו חיים ומוות, כמו שלום ומלחמה, כמו צדק ואי־צדק, יש מקום להצביע (ועוד יותר חמור —) לקרוא להצביע „בכל זאת..."?

ואם אנשי „בכל זאת מערך", ברוב תמימותם, הפריזו בהשפעתם בתוך ה־מערך? האם חשבו הם שכתוצאה מ־מלים יפות וצודקות יקום דיין ויפנה את כיסאו לאחר?... האם חשבו הם שגולדה תאמר לאלון: בוא, בני, הגיעה השעה, קח את המושכות...?

לו היתה זאת תמימות, רק תמי־מות... אבל גם במקרה זה לא היו האנשים הללו בטוחים בהצלחת שלי־חותם עד הסוף; ניכר בהם הפקפוק, כך נדמה לי, ואם זה נכון, והם בכל זאת ניהלו את תעמולתם למען המע־רך, היה בזה משהו לא „פייר", איזו ערמומיות שאינה מתאימה ל„אנשי־רוח"... איזו ערמומיות איכרית. לא לומר את הכול, ערמומיות מסוכנת, הגובלת עם דבר ישן נושן בתולדות חיי החברה והפוליטיקה בארץ. קור־אים לזה ד מ ג ו ג י ה. אך אני מניח שהיה כאן משהו מערמומיות תמימה או, להפך, תמימות ערמומית...

אבל אתה, האזרח, היזהר משתיהן!

עולה בדעתי האישית / מרתפו של דן זקס

איזבל

חברת „כור" החלה לייצר, במפעל „רוטופלס" שבירושלים, מיכל־אשפה חדיש. הפאטנט החדש זכה ל־שם ישן: איזבל. עם קנא ונוקם הוא עם ישראל, ובכל דור ודור מישהו נו־קם בבתו האומללה של מלך צידון.

ספר מלכים השאיר לנו עדות דו־משמעית על אשה זו, היא נכנסה ל־היסטוריה שלנו בעל־כורחה: „ויעש אחאב בן־עמרי הרע בעיני יהוה מכל אשר לפניו. ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן־נבט, ויקח אשה את איזבל בת אתבעל מלך צידונים וילך ויעבד את הבעל..." (מלכים א', ט"ז, ל־ל"א). לא רק שנלקחה שלא ברצונה — אחאב היה חוטא כבר לפני שלקחה לו לאשה; וכי ניתן להאשים בת מלך צידוני על שהוסיפה לעבוד את אלוהי אביה, כאשר גם בעלה נוהג כך? ה־אם ראוי לדרוש דווקא ממנה שתטיף לאחאב לחזור אל דת סבו?

בפרשת כרם נבות היזרעאלי, אחת הדראמאטיות והסימליות ביותר שב־תנ"ך, מתבטא המספר בצורה אפולו־גטית כלפי הגבר ומשוחדת לרעת ה־אשה, עוד יותר מאשר בסיפור התפוח מעץ־הדעת. אחאב חושק בכרם, וכש־נבות מסרב למכרו, נשכב המלך במי־טתו, פניו אל הקיר, ומכריז שביתת רעב. על מי רצה להשפיע בהתנהגות ילדותית זו — על נבות? מה לנו כי נלין על הרעייה המסורה, שאינה יכו־לה לראות בצער בעלה?

„ותכתוב ספרים בשם אחאב ותח־תום בחותמו..." (כ"א, ח') האומנם הידעה בת־צידון לנסח ולכתוב, בש־פה ובסגנון, במידה כזאת, עד שהזק־נים היו מאמינים שאחאב עצמו הוא הכותב? ואולי באמת אחאב עצמו היה הכותב? אליהו הנביא מדבר, בשם אלוהים אל אחאב, לאמור: „הרצחת וגם ירשת? במקום אשר לקקו הכל־בים את דם נבות, ילוקו הכלבים את דמך גם אתה... וגם לאיזבל דיבר יהוה לאמור: הכלבים יאכלו את איז־בל בחל ישראל..." (כ"א, י"ט כ"ג). המלה „וגם" מצביעה על חלקה המיש־ני של הצידונית בפשע.

אך לימים נסלח חטאו של אחאב חלקית, והנקמה מועברת לבנו. לא כן כלפי איזבל; היא עתידה לשלם את המחיר במלואו. „מה השלום עד זנוני איזבל אמך וכשפיה הרבים?" שואל יהוא את יהורם המלך לפני שהוא הורגו, בהזכירו במפורש את חטא אחאב כלפי נבות. רק אחרי־כך הוא מצווה להשליך את איזבל מן החלון, „ויז מדמה אל הקיר ואל הסוסים וירמסנה" (מלכים ב', ט', כ"ב, ל"ג). יהורם זכה להקבר בקבר המלכותי, ואילו לגבי איזבל סיימו הכלבים את המלאכה.

האמונה, כי איזבל עשתה את כל מעשיה מתוך שינאה ליהודים ולאלו־היהם — לא התנ"ך אחראי לה; הוא דו־משמעי במידה מספקת, כדי שהדו־רות הבאים יוכלו למצוא בו אחיזה לאינטרפרטאציות שונות, בהתאם למה שיבקשו להם. מתתיהו שוהם כתב לפני יותר מארבעים שנה פואימה ב־שם „צור וירושלים", בה מוסברת שינ־את איזבל ליהודים כנקמה על סירובו של אליהו לקבל את קורבן בתוליה לעשתורת:

„...והוא, כמנסה יצרו בי, כמקדש
כבוד אלוהי נוזרים בי, במצוקת
דמי נעורי — עמד דום...
עקודת רחוק חישקי אם נגררתי
...ונשבעתי,
בחרפת קורבן נעורי שלא נרצח, ...
נשבעתי נקם לו, לנביאכם
ולאלוהיו עד אמחה בושה בשרי..."

כך כתב שוהם לפני כמעט יובל בווארשה, וכיום, בירושלים, קוראים לפח אשפה על שם הדמות הטראגית הזאת. אם יהיה פעם דור של פיוס ושלום בין ישראל לעמים, בו יעבור מן העולם גם השוביניזם הגברי — אולי אז תזכה איזבל לרהביליטאציה.

מי מפחד מלהט

כינון הקואליציה החדשה בעיריית תל־אביב אינו מצער אותי כלל. לגבי הממשלה יש קריטריון מכריע — שאי־לות המלחמה; כאן חשוב שהרע לא יוחלף על־ידי הגרוע ממנו. אבל בעי־ריות עוסקים בעניינים, שבהתאינו חשיבותם שולית. למשל עיסקי הכפייה הדתית. להט, אפילו ישתף את הדתיים בקואליציה שלו, לא יהיה תלוי בהם, לאחר שהסכם עם ל"ע. לא כן רבינו־ביץ.

האמונה, כי המפלגות הבורגניות יסללו כבישים רק ליד בתי העשירים, שייכת למיתולוגיה שלנו. ואולי לפרה־היסטוריה. אין מדיניות „פועלית" ב־מישור המוניציפאלי, כיון ש„מפלגות הפועלים" הפכו מזה זמן רב למנגנו־נים אדירים, שהאינטרסים המניעים אותם הם ביורוקראטיים טהורים. דווי־קא חולשתו היחסית של המנגנון הימני מכתיבה לגוש זה התנהגות קשובה יותר לציפיות האזרחים. עיריה בראשות להט תיאלץ להיות זהירה מאוד בכל הנוגע לחלוקת טובות־הנאה, הג־שת שירותים, מגע עם תושבים והיע־נות לדרישותיהם — כיון שתוכל לס־מוך פחות על חיפוי פוליטי מצד מנ־גנוני המדינה.

ובכלל — בכל תחום שאינו מסכן עוד יותר את שרידיו הפוחתים והול־כים של הסיכוי לשלום, ושגם אינו נוגע באינטרסים של מיעוטי ההכנסה, כשכירים וכחברי ההסתדרות — מצווה לנגח במערך ובמנגנונו האדיר מדי.

ספרות אמנות ביקורת

איתמר יעוז־קסט / מתוך „שירים מן העורף"

★

הַצּוֹפְרִים בְּרֹאשׁ הָעִיר כְּצִפֳּרֵי תִשְׁרֵי
נִקְּרוּ אֶת הָאֲוִיר,
וְהַשַּׁלְוָה בָּרְחוֹבוֹת הִתְנוֹדְדָה כְּאִישׁ מַכֶּה עַל חֵטְא,
עֵת פַּס לָבָן חָצָה אֶת שְׁמֵי הַצָּהֳרַיִם
כְּרֶמֶז לַבָּאוֹת;
הַחֲדָשׁוֹת קָרְנוּ מִתּוֹךְ הַמַּקְלְטִים פְּקוּחֵי־הָעַיִן
וּבָאֲוִיר רָקַד חַיִל שָׁחוֹר שֶׁל כָּל בְּשׂוֹרוֹת הַמִּלְחָמָה;
הַזְּמַן נִקְרַם לְפֶתַע
וּבֵין תְּפָרָיו נָשְׁרוּ צַוֵּי־גִיּוּס, מִלּוֹת פְּרֵדָה וַחֲרָדָה
בְּעוֹד
עִיר שְׁרוּיָה בְּתַעֲנִית סוֹף קַיִץ
מַאֲפִילָה
אֶת חַלּוֹנוֹת הֶחָג.

★

פַּעֲמוֹן־הַכְּנֵסִיָּה הֵחֵל לִחְיוֹת לְעֵת עֶרֶב:

נִתַּק מֵעַל הַמַּשְׁקוֹף, עָלָה בְּחַלּוֹנוֹת הַבָּתִּים,
קוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרֹאשׁ כָּל שֻׁלְחָן כְּכוֹבַע־לֵיצָנִים אִלֵּם-
וְהוּא מְצַלְצֵל,

נֶחְבָּט מִקִּיר אֶל קִיר כְּתַרְנְגוֹל־כַּפָּרָה חֲתוּךְ־גָּרוֹן,
עַד עָצְמוּ יְלָדִים עֵינֵיהֶם אַגַּב מִשְׂחָק -
וְהוּא מְצַלְצֵל,

שׁוֹכֵב לוֹ בְּמִטּוֹת נָשִׁים נְשׂוּאוֹת, הַמִּתְיָרְאוֹת
לִפְתֹּחַ דֶּלֶת,
לוֹחֵץ עַל חֲנִיקָן בְּצִפָּרְנֵי־צָבָא שֶׁל קַבְּרָנִים
וְהוּא מְצַלְצֵל,

פַּעֲמוֹן־הַכְּנֵסִיָּה שֶׁלְּעֵת עֶרֶב לִחְיוֹת הֵחֵל.

★

כָּאן
אֲפִלּוּ לִשְׂנוֹא אֶת כְּלֵי־הַמָּוֶת
אֵינְךָ רַשַּׁאי, -

אֶת חָאקִי־הַתָּמִיד
שֶׁל מַדֶּיךָ
הַלּוֹבְשִׁים צוּרָתְךָ בְּמַפְתִּיעַ
עִם חֹשֶׁךְ,
וּבְעוֹד סָבוּר אַתָּה כִּי אֵינְךָ אֶלָּא חוֹלֵם
הֵם יוֹצְאִים אֶת הַבַּיִת
בְּלִי נְטִילַת צַו
בִּמְכוֹנִיּוֹת פְּתוּחוֹת־יְרֻקּוֹת
לְעֵבֶר הַקַּו הָרוֹעֵד כְּמוֹ לְשׁוֹנוֹת אֵשׁ.

קַו יָרֹק, קַו סָגֹל, קַו שָׁחוֹר - הֵם מְכַתְּרִים אוֹתְךָ
מִכָּל צַד
כְּעֵין הַבֹּקֶר שֶׁל יְמֵי יַלְדוּתְךָ עֲמֻקֵּי־הַמָּוֶת,
וּכְבָר יַד הָעֵבֶר מְסוֹבֶבֶת בַּחֲרָדָה אֶת כַּפְתּוֹרֵי הָרַדְיוֹ
אֶל סוֹף הַקַּיִץ הַמְדֻמֶּה הַזֶּה,
עַד אֲשֶׁר
עַל כִּסֵּא רָעוּעַ בְּפֶתַח הַבַּיִת
יוֹשֶׁבֶת
הַשַּׁלְוָה
כְּאִשָּׁה חֲפוּיַת־רֹאשׁ,
קוֹשֶׁבֶת לִנְבוּאוֹת־לִבָּהּ הָרָעוֹת
וְהִיא חֵרֶשֶׁת־אָזְנַיִם לְהָגֵן עָלֶיךָ, -

כָּאן
אֲפִלּוּ לִשְׂנוֹא אֶת כְּלֵי־הַמָּוֶת
אֵינְךָ רַשַּׁאי.

יוסף חנני / החולצה

סיפור

התכנס מכווץ. קלורני. חיוכו ברכת־שלום מרוסקת. נשאר עומד שמוט ראש, רפוי ידיים, כמי שמחכה לגזר דינו. צעדיו לחדר ה־מואר היו כושלים. הביט לעברים כציפור לכודה. נשתפל לאיטו בכורסה. ישב ישיבה מהוססת. תלה בי מבטים תוהים, רוויי צער וגעגועים; מבטי ילד עזוב, שאבדה לו דרכו.

דממה דחוסה היתה מוטלת בינינו. דרך בקי־עיה ראיתי את בלוריתו הפרועה. קווצת שיער ערמונית צנוחה על פניו הסכופות־הצעירות. שפתו התחתונה, המצולקת, רטטה — כשוקקת לדבר. שתק תפוס למבוכה.

חיטט בכיס חולצתו האדומה. רידד את גליון־הנייר. לאור מנורת־השולחן ראיתי כף־יד חסרה בוהן. ארבע האצבעות המצולקות, האדומות, הח־זיקו בדביקות בגליון־הנייר המרעיד. נשם עמו־קות. כיס חולצתו האדומה עלה ושקע, כסוג ערגה כמוסה.

— אני לא יודע למה באתי... — מלמל. מלים רסוקות נתגלגלו מעל שפתו הבקועה. הצלקת האדומה, המרעידה, התנחשה על הצוואר, מסתתרת מאחורי החולצה האדומה לגופו הח־סון.

— אני באמת לא יודע... — הגבר מתמוטט ונחירי־אפו מרעידים כשל דג שהוטל ליבשה. המשפט הקטוע, נתכרך סביב לצווארי כחבל־חנק. — אבל צריך הייתי לבוא, אתה מבין, לכן...

— טוב, — עניתי, בוחן את הצעיר היושב מולי לכוד בתחושותיו, — הלא רצית לומר לי משהו!?

— רציתי מאוד, כן... אבל אינני יודע מה...

(ההמשך בעמוד 14)

כרמית מירון / הטרובאדור שנדם

כאשר נפטר סופר, נפנה אל ספריו ונעלעל בין דפי יצירותיו, כדי לשוב ולהזדהות עם דמויות אהובות או ליהנות מסיפור זה או אחר. במות צייר, נתבונן בתמונותיו, יצירי כפיו. וכך עת נפטר פסל, מלחין או משורר.

אולם, כיצד נתייחד עם זכרו של זמר ושחקן, טרובאדור של תל־אביב הקטנה, אמן רב־פעלים, איש־במה בכל רמ״ח אבריו, אשר הנעים את שומעיו בקולו הערב, שנים רבות בטרם היתה אופרה בארצנו הקטנטונת? יוסף גולאנד היווה בחייו האמנותיים כמות שהספיקה לאיכות בפני עצמה. שנים רבות הוא היה חלוץ בתחומי בידור שונים ורב־גוניים — זמרה, קבארט וג׳אז. הוא היה הזמר הראשון שהקליט שירים עבריים — כאשר עוד לא היתה חברת תקליטים בארץ. אולם, בראותך את עיני התכלת הגדולות שלו, את חיוכו השובבני ואת הילוכו הנמרץ, היית מתקשה להאמין, כי זה אותו גולאנד שהתפרסם כ„סטאר" של תל־אביב הקטנה. צעיר היה, דינאמי ברוחו ובגופו, ועד אשר לא הכריעתו מחלתו הקשה עד תום, לא ויתר על הופעות, ביקורים בתיאטרון או מפגשי רעים.

יוסף גולאנד היה בן־הזקונים למשפחה ענפה, 9 אחים ואחות (שרה גולאנד — פסנתרנית מלווה בתיאטרון „הבימה" במשך 20 שנה). מרבית האחים עסקו באמנות התיאטרון והזמרה בברית־המועצות, לפני ואחרי המהפכה. אח אחד, נחום, שיחק בפרובינציה ומת בשנת 1917. האח הגדול, קונסטנטין, שר בקייב. אף הוא מת ממחלה ממארת וזכה לקבורה ממלכתית מטעם ממשלת ברית־המועצות ולאותות־כבוד רבים בשל פעילותו האמנותית הברוכה. האח יצחק גולאנד, זמר ידוע, עלה מברית־המועצות לפני זמן קצר.

יוסף גולאנד עלה לארץ עם בני משפחתו האחרים בשנת 1925 ובהיותו בן 15 בלבד ניגש לבחינות הכניסה לתיאטרון פועלי ארץ־ישראל „אהל", בהדרכת הבמאי משה הלוי. על־אף גילו הצעיר, נתקבל לתיאטרון והיה בין פעילי שחקניו. בשנת 1929 נסע לגרמניה ללמוד בקונסרבטוריון בברלין והיה בין תלמידי הבמאי המהולל מקס ריינהרדט. עם שובו לארץ נתן יד לייסוד התיאטרון הסאטירי המצויין „המטאטא" והופיע בו בתפקידים ראשיים רבים. שירים רבים קשורים בשמו: „שיר השוטר", „איזה פלא", „דודה, הגידי לנו כך", „ירושלים" של

יוסף גולאנד

אביגדור המאירי ועוד. הוא ארגן תזמורת ראשונה של ג׳אז בארץ ואפילו להלחנה שלח ידו. לשירים אחדים כתב את המליל, לאחרים את הלחן. יש ביניהם כאלה שהשתלבו באורח כה מופלא בתודעת הציבור, עד כי איש איננו זוכר את שם המחבר ושרים אותם כשירי־עם, כיאה לטרובאדור אמיתי (כמו שיר „הספן", שהושר לאחרונה בלהקה של אברהם דשא, על־ידי בומבה צור). עם שיר „השוטר" הופיע בסרט העברי הראשון „עץ או פלשתין" וזכה להצלחה עצומה. בשנת 1937 העלה מופע בשם: „פלשתינה שרה, צוחקת ורוקדת" בעברית — ועבר עמו את כל אירופה, לאורכה ולרוחבה, בהלהיבו יהודים ולא־יהודים גם יחד. עד עצם היום הזה זכרו לו עולים חדשים, שאך זה עלו מליטא, פולין, לאטביה, את תפארת אותם ימים. בשנת 1938 הופיע בקפה „סמדר" בתוכניות של זמר ומשחק. באותה עת שיחק גם על בימת „האופרה העממית". בנוסף למשחקו בקברט סאטירי בשם „אף־על־פי", שבו לקחו חלק גם מיכאל גור ורעייתו של גולאנד, הרקדנית מיה ארבטובה.

במלחמות ישראל הרבות, הופיע אין־ספור פעמים לפני הלוחמים, לרוב שלא על מנת לקבל פרס. בשנים האחרונות סבל מן העובדה שלא נקרא להשתלב במסגרת התיאטרון המקצועי. הרוח היתה שונה, השירה היתה אחרת. עם זאת, היו לו תקופות של עבודה מעניינת והצלחה, הן כשחקן והן כזמר. הוא גילם דמויות נפלאות ב„תיאטרונו של משה הלוי" — בהצגות של פרץ ושלום עליכם. זכה להצלחה גדולה ב„כנר על הגג" באידיש והחליף את שרגא פרידמן כאשר זה נפטר לפתע לפני הבכורה של „ערב שירי מנגר". לפני שנים אחדות הרטיט את לבבות היהודים בסיבוב הופעות שערך באמריקה הדרומית, בהופיעו גם ברדיו ובטלוויזיה.

עד הרגע האחרון ממש האמין, כי יצליח לגבור על מחלתו הקשה וחודשיים בלבד לפני מותו לא הסכים לוותר על הופעה לפני השוטרים, ב„בנייני האומה" בירושלים, ביום חגם. כאשר קטעים מן הסרט „עץ או פלשתין" ברקע, עמד יוסף גולאנד על הבמה והפעים את לבבות השומעים ב„שיר השוטר", שהיווה עבורו, באותו ערב, שיר פרידה מן הקהל ומן הבמה, שכה אהב.

החולצה

(המשך מעמוד 13)

— כל מה שיש בפיך.

— פה בלי שפתיים... — חיוך קלוש ריסט מפתח-שפתיו. הצלקת על צווארו הרעידה.

— העיקר שיש מה לומר!

— חשבתי... — שרירי פניו השתרגו, — חשבתי שיש, כשצעדתי ברחוב, אליך...

— ועכשיו?

— עכשיו אני ריק, ריק מדברים אך גם מלא אותם...

— ומה שכתוב על גליון-הנייר?

הניף קימעה את גליון-הנייר. שרבט אותו במבטי-עיניו הרוויים צער, דרך משקפיו הרכובים על אפו המגובן, — רציתי לכתוב ביד קצוצת אצבע ובזרוע עקומה...

קווצת השיער הצנוחה לו על מצחו הרם, הנאה, ספק חייכה, ספק הדמיעה.

ישבנו דמומים.

אצבעות כפו המצולקת הרעידו על הנייר הלבן ברעידות חפוזות, עורגות.

— אמרתי לה, ענתי, את תהיי לי מקצב, טור, געגועים, דימוי, שיר... התייפחה. אתה יודע, בכי חשאי של נערה אוהבת. החליקה זרועי המצועה. אינני יכול לנשק אותך בשפתי המצולקות. אני לא יכול לחבק אותך בזרועי הפצועה, ענתי!... היא לא רצתה להבין. כעסה. נשארתי לבדי יושב על הספסל בגן. לבדי... האזנתי לשריקת הינשוף בין עצי הצפצפה מעל לראשי: אתה רוצה לשמוע שיר „הינשוף"?

— כן, אם הנך מוכן לקרוא אותו.

הגביה את גליון-הנייר בארבע אצבעותיו. קירב אותו אל מול משקפיו — ומייד השמיטו:

— העץ מעל לספסל שר טוב ממני... ענתי ברחה. לא רצתה. לא יכלה להאזין... — האצבעות המצולקות תופפו על גבי הגליון בקצב חופזי. השמיעו מין רחישה כוססת בחובה עולמות נחרבים. מתוך עיניו השקיף מכאוב תהומי.

— בבית-החולים היה הרבה זמן למחשבה. גם לילות הקיץ ארוכים היו, ארוכים וטבולים בדממה כלורופורמית. דני, שנפצע יחד אתי... המיטה שלו נשארה, עם שחר, ריקה. דני עשה לי הכרה עם ענתי במסיבה בביתו בסוף ה„שמיני"ת", דני קיבל רסיס בבטן. אתה מבין, הם תקפו את הרכב שלנו מן המארב"... אני רוצה לחיות... רוצה לכתוב מין יצירה שיש לה ריתמוס של הנפש שלי...

— ריתמוס, זה חיים, ידידי!

— אמור שוב, „ידידי". זה מצלצל בפיך אמיתי, קרוב...

— ידידי, דבר, אם הנך יכול, אם אתה רוצה?!

— חשבתי הרבה לכתוב זה הספר. אך אין לי התחלה ואני פותח תמיד באיזה אמצע, או סוף...

— גם אני אין לי התחלה, ידידי הטוב. כלומר, אינני בטוח בכך שיש לי...

— גם אתה?! זה מתמיה, אבל מנחם... את החולצה הזאת הביאה לי ענתי, שפתו המצולקת נתעוררה לחיים, נעה חפוזה, חותרת להשמיע עוד מלים צפונות בהוויתו הנסערת. — יום ראשון, כשבאתי מבית-החולים, הביאה לי „התחלה", אמרה וזה היה כבר הסוף... החולצה הזאת תתאים גם לך, לא?!

ראיתי את הצלקת האדומה המשתלשלת לאורך החזה הגברי השעיר. זרועו המדולדלת החזיקה בחולצה ברפיון, כעומדת להתעופף מידו.

— באמת, היא מתאימה לך! ענתי ידעת שהיא תתאים לך, ידעה את מידתך!... — בפניו פרח ציחקוק ילדותי שהרשיף עיניו, הרחיב את מפתח-שפתיו כרוצה לבלוע את כל האוויר בחדר, — צריך שענתי תראה את החולצה עליך, היא מוכרחה, באמת!

נדחק לדלת, מפשיל על כתפו החשופה את חולצתי הלבנה.

נשארתי עומד נטוע על עמדי נבוך. מבטי רחוקים לדלת ואצבעות ידי ממוללות את שולי החולצה האדומה היורדת על מותני.

גלשתי במדרגות.

יצאתי לחשכות הערב. רצתי במעלה הרחוב. קראתי בקול: — בעל החולצה האדומה, הי, אתה, א-תה!... — קולי אבד בחשכות הערב. השיב לי רק רחש העצים.

הוצאתי גליון-הנייר מכיס החולצה האדומה. לאור פנס הרחוב, ראיתי על צד אחד כתוב באותיות גדולות — כשל ילד המתחיל כתיבתו: ע נ ת ומעברו השני — י נ ש ו ף.

השתפלתי על ספסל בגן הציבורי. ינשוף שרק בין ענפי הצפצפות.

הרוח בין עלוות העצים נתאוששה מתאנחת: ענת, ענת, ענת...

יוסף חנני

מפלגות

טרוצקיסטים תומכים ברק״ח

מאיר וילנר, שנעים לו להשוות עצמו עם מנהיגי קומוניסטים ותיקים כמו ליבקנכט, שעמדו יחידים מול הפארלמנט כולו, נוהג לחזור גם על אימרתו של אוגוסט בבל: „אם הבורגנים משבחים אותך, סימן שעליך לפשפש במעשיך". בעיניו הטרוצקיסטים בוודאי אינם עדיפים מן הבורגנים; בכל זאת לא שמענו, כי מזכ״ל רק״ח מפשפש בעמדות מפלגתו.

והרי ערב הבחירות, למרות שלל הפרסומים שהודבקו על לוחות־המודעות, אי־אפשר היה לא להיתקל בכרזה, שבלטה בין כולם במוזרותה: פיתוח־עץ מימי המהפכה, המראה את הצבא האדום עם סמל הפטיש והחרמש, ומתחתיו נוסח המשבח את רק״ח על שהיא „המפלגה האנטי־ציונית היחידה" ולכן קורא להצביע בעדה!

כאן יש לזכור, כי „אנטי־ציונות" לפי גירסת האינטרנציונאל הטרוצקיסטי, פירושה — חיסול מדינת ישראל במסגרת מדינת פת״חית „אחידה"...

אמנם, אנשי „מצפן" המתקראים „סקציית האינטרנציונאל הרביעי" מזכירים אגב־אורחא, כי ישנם אי־אלה חילוקי־דעות בינם לבין המחנה שאליו משתייכת רק״ח, אבל באשר לא על אלה נסבו הבחירות — אין להתחשבם. וכל כך איכפת למחנה הטרוצקיסטי הצלחת רק״ח, עד כי הוציאו כסף רב על הדפסה המונית של פלקאט בשני צבעים על נייר נטול־עץ והדבקתו ברחבי הארץ.

ב„זו הדרך" אמנם קראנו הסתייגות מן „הרשימה הסוציאליסטית המהפכנית" של פלג „מצפן" המצדד ב„מהפכה הפלשתינאית" וברמי ליבנה (26.12.73) — הסתייגות מתונה למדי על שרשימה זו גוזלת אי־אלה קולות מרק״ח — אבל לא מצאנו מלה וחצי מלה של הסתייגות מ„מצפן" הטרוצקיסטי. האמנם מחמת להיטות אופורטוניסטית אחר הקולות העשויים להינתן לרק״ח על־פי שבחיו אלה? אם כן, בוודאי ובוודאי מן הדין, כי מאיר וילנר ישוב ואזכר בדברי בבל, שספק אם סטייה אופורטוניסטית זו הכניסה לרק״ח אפילו תריסר קולות!

עבודה

שבוע עבודה של 3 ימים

השנה החדשה החלה באנגליה בקיצוץ דראסטי של שבוע העבודה. לא רק 40 שעות, לא שבוע של חמישה ימי עבודה בלבד, אלא מחצית השבוע לנופש — זה הרבה יותר מ„סוציאליזם בימינו".

יותר מ־700,000 אנגלים „שוחררו" כך מעול העבודה — ואם הדבר יימשך, יצורפו אליהם אלפים רבים נוספים.

חלק מהם אפילו ירוויחו מן „הסידור" החדש: אלה שהשתכרו 20 לירות בריטיות בשבוע, יזכו עתה להעלאת הכנסותיהם, כי התשלום בעד אבטלה חלקית והנחות במסים יעלו על השכר הנמוך שנהגו לקבל תמורת שלושה ימי עבודה שבועיים. וגם משתכרי 25 הלירות לא יפסידו.

מסתבר, כי זוהי גם אחת הסיבות למשבר ביחסי העבודה, שהתחיל לפקוד את בריטניה לפני כחודשיים והחריף בהתמדה: שכרם של פועלים רבים למדי נמוך עד כדי כך שקשה להבחין ביתרונו על התמיכה הניתנת למובטלים, והדבר עוד התמיר בזמן האחרון, כי ב־1973 עלה היוקר ב־18.8%.

לפני חודשיים הפסיקו הכורים לעבוד שעות נוספות, כדי לתת תוקף לתביעתם להעלאת השכר. אפילו „לה מונד", העתון הליבראלי הצרפתי, מעיר, כי „ככל שהדבר נראה מוזר, לכורי בריטניה מעולם לא שולמו עד עכשיו אותן 30 דקות הדרושות להצטיידותם ולירידתם למכרה, וכן אותה מחצית שעה הנחוצה לעזיבת המנהרות התת־קרקעיות ולעלייתם אל פני הקרקע. ההסכם יצטרך, בלי ספק, להוסיף להם תשלום תמורת כחמש שעות בשבוע, אבל המו״מ מתמשך".

יחד עם הכורים הפסיקו לעבוד שעות נוספות גם נהגי הקטרים ועובדי תחנות־הכוח. בייחוד בדרומה של אנגליה ממש משותקת תחבורת הרכבות.

המשקיף בחוץ־לארץ יכול להתפעל מן המאבק המעמדי האדיר שמנהלים המוני פועלי בריטניה, וזאת למרות שהנהגת איגודיהם המקצועיים בוודאי אינה מהפכנית והשפעת המפלגה הקומוניסטית הבריטית מוגבלת למדי. ברם, יותר משציבור הפועלים נאבק מאבק מעמדי, מנהלות אותו הבורגנות הבריטית וממשלתה בראשותו של אדוארד הית. הממשלה השמרנית זועקת על ה„שואה" שימיטו הפועלים על התעשייה — אך כל הדיבור ההיסטרי נועד רק לגייס את המוני העם נגד תביעותיהם המינימאליות־באמת של הפועלים. לאותה מטרה ממש נועדים גם „הפיטורים הטכניים" של חצי מיליון עובדים ומעלה, המנומקים ב„דאגת הממשלה שמלאי הפחם יספיק עד האביב".

כאמור, אפילו עתון כמו „לה מונד" חולק בגלוי על העמדה האנטי־פועלית של ממשלת הית הריאקציונית וגם מלגלג על אזעקותיה. נראה, שחוגי ההון השליטים בבריטניה יצאו למסעס של ניצול מוגבר של ציבור הפועלים, במטרה לשפר את סיכויי השוק והרווחים שלהם.

פירון משליט את הימין

סופר „אוניטה", גיזפה קונאטה, כותב (13.12.73), כי הדבר הבולט ביותר לדידי כל מי שבא לביקור בארגנטינה, היא האלימות שבה יוצאים לקרב שני אגפי תנועתו של פירון — האזור נגד מישנהו. כלי הנשק אינם נימוקים בוויכוח, אלא כלי משחית ממש: רובים, אקדחים, מקלעים, פצצות. ההתקפה אינה מופנית אך ורק נגד הסיעה היריבה, היא עלולה לפגוע גם בחבר־לסיעה, אם יש להכריע בשאלה מי שולט בה או אם וכיצד להפעיל את מנגנון הדיכוי.

כיום ידה של הביורוקראטיה האיגוד־מקצועית על העליונה. היא מאשימה את „הנוער הפירוניסטי", פשוט, שהוא „פורשע". באיגוד המקצועי הפירוניסטי, המהווה את חוט־השידרה של התנועה הפירוניסטית, אין זכות־בחירה של ממש לחברי השורה; הבחירות וכינוסי המועצות מכוונים מלמעלה, ואם משהו אינו הולך כשורה, מופעל לחץ פיסי...

אלימות זו, המשתוללת בקרב התנועה הפירוניסטית, משקפת מאבק חברתי. העובדה, ששני הצדדים דוגלים בפירון, אינה משנה כאן. עד כה לא נקט פירון עמדה בהתכתשות זו, שהינה גם התחלת המאבק על ירושתו. אבל למעשה הוא מעורב בה, כי מרכזי השלטון של המפלגה, האיגודים המקצועיים והממשלה, נמצאים בידי הימין הפירוניסטי, כך שהוא מתייצב כאפוטרופוס של המגמות הריאקציוניות בתנועתו.

השמאל סבל רבות בחודשים האחרונים. סופר עתון הקומוניסטים האיטלקיים מזכיר שורה של התנקשויות ומעשי רצח בנציגים שמאליים. המאבק הנוכחי בטוש על השליטה בחלק המאורגן ביותר של החברה. שתי הסיעות נתונות ללחץ מחוץ־לארץ. אבל המערך הבינלאומי הנוכחי — ארגנטינה מוקפת משטרים דיקטאטוריים — מעניק יתרונות לאגף השמרני.

נוסיף ונזכיר, כי הדיקטאטורות האחרות מתרכזות אמנם סביב בראזיל, נציגת האינטרסים של ארצות־הברית ביבשת הלאטינו־אמריקאית. אבל העובדה שארגנטינה היא יריבתה המסורתית של בראזיל אינה מפריעה, כנראה, לבורגנות הארגנטינית לחתור גם כן לדיקטאטורה ריאקציונית.

לזכר נעדרים

ברכה אבין

— שלושים למותה

ברכה איננה עוד. ברכה החיונית, המקרינה, אשר בכל ישותה סימלה את החיים — הסתלקה, הוכרעה. היא הסתלקה כפי שחיה — בלתי-נכנעת. היא אהבה את החיים ועד לנשימתה האחרונה נאבקה עליהם. היא חשה מתי מחלתה הממארת. בחודשים האחרונים היא הלכה ודעכה לעינינו, אך לא נכנעה. היא רצתה בכל מאודה את הדבר הפשוט הזה — לחיות. כל רגע מחייה היה יקר לה. כל רגע מחייה היה יקר לנו.

כמה צריכה ישראל לאנשים כמותה — בלתי נכנעים, אוהבי חיים, אוהבי אדם, מאמינים בעתיד ונאבקים עליו, אנשים מתוחים ושופעי-אור, אנשים ישרי-דרך, אנשים היודעים לחייך אל זולתם ויש להם תמיד מלה טובה עבורם. כזאת היתה ברכה. כמה הלמה דמותה את המשפט הידוע של גורקי „האדם — איזה צליל נפלא יש למלה זו!"

ברכה היתה איש ציבור במובנן הנעלה ביותר של מלים אלו. עשרות בשנים היתה כזאת, בלי לדעת ליאות. אפילו על מיטת חוליה, עד לרגע חייה האחרון ממש. עוד ביום השישי האחרון, ונשימתה הולכת ומתקשה, הדיבור הולך וכבד וההכרה מתערפלת, אמרה לברל: „אולי תלך לעצרת ,מוקד' ותשוב אחר-כך?" זכורני, ביקרתיה בבית-החולים ביום הבחירות להסתדרות, בשעות המוקדמות של הבוקר. היא כבר הצביעה, כבר מילאה את חובתה, מעל ומעבר. שכן, על סף היפרדותה מן החיים, בחן המיוחד שלה, עוד הוסיפה והסבירה, הוסיפה ושכנעה אנשים, נדונים כמות, לשלשל את פתק-ההצבעה הנכון.

ברכה תחסר לנו מאוד. היא נסכה השראה על סביבתה. מסירותה לא ידעה גבול. אולם, לא היתה זו מסירות אטומה, מסוגרת בתוך עצמה וקנאית. היתה זו מסירות סוחפת ויוצרת. בכל עניין שנגעה בו ובכל תחום שפעלה הפיצה חמימות אנושית. היה לה מנגנון חשיבה רגיש מאין כמוהו. אוזנה ולבה היו כרויים תמיד למציאות, מתוך מאמץ לשנותה אלי טוב. בלי אנשים כמו ברכה קשה להעלות על הדעת את התמורה הכבירה שהתחוללה במפלגתנו ובהדרכה, תמורה שאת פירותיה הראשונים אנו רואים עכשיו. בחבורת זו היתה ברכה מעין פנינה.

אנו נפרדים ממנה עכשיו ולא נראה יותר את חיוכה המלבב, לא נשמע את מלות החיבה והעידוד שלה, לא נוכל להרהר יותר בעצותיה הנכונות. אולם ברכה תישאר חרותה על לוח ליבם של בני משפחתה ושל חבריה לדרך. כיצד נוכל להנציח זכרה? איזו מצבה נקים לאשה נפלאה זו, לברכה היקרה? הזר היפה ביותר על קברה הרענן יהיה אם נקים תנועה ציבורית גדולה בדמותה. תנועה תוססת, חיה ומקרינה של אוהבי-אדם, תנועה ציבורית גדולה של אנשים המתקוממים על כל עוול, הלוחמים למען צדק חברתי, למען סוציאליזם הומאני, תנועה למען אחוות בין בני-אדם ובין עמים. ברכה תרמה את מיטב שנותיה למלאכה זו.

ומה אומר לברל ולבני המשפחה? מילים אין בכוחן לנחם, כי הלכה רעיה נאמנה, אם וסבתא אשר העתירה מחומה האנושי, ונותר חלל.

ראול טייטלבאום

(מתוך דברים בטקס ההלוויה)